

Helena Aittola
Taru Siekkinen
Jussi Välimaa

Korkeakouludiplomi

Kokeiluhankkeen seuranta- ja arviointitutkimuksen väliraportti

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

Koulutuksen tutkimuslaitos
Työpapereita 32

Korkeakouludiplomi

Kokeiluhankkeen seuranta- ja arviointitutkimuksen väliraportti

Helena Aittola
Taru Siekkinen
Jussi Välimaa

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

JULKAISUJEN MYYNTI:

Koulutuksen tutkimuslaitos

Asiakaspalvelu

PL 35

40014 Jyväskylän yliopisto

Puh. 040 805 4276

Sähköposti: ktl-asiakaspalvelu@jyu.fi

www.ktl-julkaisukauppa.fi

© Kirjoittajat ja Koulutuksen tutkimuslaitos

Kansi ja ulkoasu: Martti Minkkinen

Taitto: Kaija Mannström

ISSN-L 1239-4742

ISSN 2243-1403 (pdf)

ISBN 978-951-39-6089-6 (pdf)

Jyväskylä 2015

Sisältö

Tiivistelmä.....	5
Abstract.....	7
1 KORKEAKOULUTUKSEN KEHITTÄMISEN TAUSTAA	9
1.1 Koulutus- ja työpolitiikan haasteet ja korkeakoulutuksen kehittäminen	9
1.2 Lyhyet korkeakoulututkinnot Euroopassa.....	11
1.3 Työryhmän toimenpide-ehdotukset korkeakoulutuksen kehittämisestä.....	11
1.4 Korkeakouludiplomikoulutuksen kokeiluvaiheen sekä seuranta- ja arviointitutkimuksen aloitus.....	13
2 VÄLIRAPORTIN AIHEALUEET JA AINEISTOT	14
3 JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU KORKEAKOULUDIPLOMIKOULUTUKSEN KOKEILUHANKKEEN TOTEUTAJANA	16
3.1 Koulutuksen alakohtainen suunnitteluprosessi.....	18
3.2 Korkeakouludiplomikoulutusten toteutus avoimessa ammattikorkeakoulussa	20
4 OPISKELIJAVALINTAPROSESSIN TOTEUTUS.....	22
4.1 Korkeakouludiplomikoulutuksesta tiedottaminen ja hakuprosessi	22
4.2 Koulutuksen järjestäjien näkemykset koulutuksen kohderyhmistä.....	23
4.3 Opiskelijaksi ilmoittautumisen ja opiskelijavalintojen tulos.....	24
4.4 Opiskelijoiden aikaisempi koulutus ja työkokemus sekä toiveet koulutukselta	26
5 KOULUTUKSEN ORGANISOINTI, OPETUSSISÄLLÖT JA PEDAGOGISET RATKAISUT.....	34
5.1 Pedagogisten ratkaisujen valinta	36
6 KOKEILUUN LIITTYVÄT YLEISET KYSYMYKSET.....	39
6.1 Koulutuksen järjestäjien näkemykset korkeakouludiplomikoulutukseen liittyvistä työllisyysnäkökohdista.....	39
6.2 Näkemyksiä korkeakouludiplomikoulutuksen asemasta Suomessa ja kansainvälisesti.....	41
7 YHTEENVETO JA POHDINTAA	45
Lähteet	48
Liitteet	
Haastattelurunko	50
Korkeakouludiplomikokeilu pähkinänkuoressa.....	51

Tiivistelmä

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa (JAMK) syksyllä 2014 aloitetussa korkeakouludiplomikoulutuskokeilussa on mukana neljä 60 opintopisteen laajuista opintokokonaisuutta: Gerontologinen kuntoutus, Hankintaosaaja, Henkilöstö- ja talousosaaja ja Maatalousyrittäjien liiketoimintaosaaminen. Koulutukseen valittiin yhteensä 85 opiskelijaa.

Kokeiluhankkeeseen liittyvässä seuranta- ja arviointitutkimuksessa tarkastellaan koulutus- ja oppimisprosesseja, osaamisen kehittymistä, koulutuksen vaikutuksia työllistymiseen ja työmarkkina-asemaan sekä korkeakouludiplomin asemaa Suomen korkeakoulutusjärjestelmässä. Seuranta- ja arviointitutkimuksen aikana kerätään aineistoa koulutuksen järjestäjiltä, opiskelijoilta, koulutuksen vastuullisilta opettajilta sekä työnantajilta. Tässä väliraportissa keskitytään koulutuksen suunnittelu- ja alkuvaiheen toteutukseen, opiskelijavalintaan ja korkeakouludiplomia koskeviin yleisiin kysymyksiin. Raportin aineiston muodostavat dokumentit ja raportit, hankkeen projektihenkilöstön ja koulutuksen vastuuhenkilöiden haastattelut ja opiskelijoiden ennakkotehtävät.

JAMK noudatti koulutusalojen valinnassa pitkälti opetus- ja kulttuuriministeriön esittämää suositusta siitä, että koulutuskokonaisuuksien suunnittelu rakentuisi yhteisneuvotteluissa työelämän ja koulutuksen eri sidosryhmien kanssa. Koulutusalojen välillä oli kuitenkin erilaisia käsityksiä siitä, mitkä ovat korkeakouludiplomikoulutuksen tavoitteet koulutukseen osallistuvien opiskelijoiden, työnantajien ja työelämän osaamistarpeiden näkökulmasta. Eri koulutusalat saattoivat varsin itsenäisesti suunnitella omat koulutuskokeilunsa eikä eri alojen koulutuksia pakotettu samaan malliin.

Korkeakouludiplomikokeilun tavoitteena on mahdollistaa entistä heterogeenisemmän joukon korkeakoulu-opinnot. Nämä opinnot voivat auttaa täydentämään aiempaa osaamista. Lisäksi ne voivat toimia väylänä työmarkkinoille tai korkeakouluopintoihin. Ikärakenteen näkökulmasta tarkasteltuna ensimmäisiin korkeakouludiplomikoulutuksiin osallistuvien opiskelijaryhmissä ei ole nuoriin ikäluokkiin kuuluvia opiskelijoita. Koulutukseen syksyllä 2014 ilmoittautuneiden keski-ikä oli 41,4 vuotta. Koulutukseen eivät ole hakeutuneet uudet ylioppilaat tai jonkin toisen asteen tutkinnon äskettäin suorittaneet henkilöt, jotka olisivat halunneet siirtyä nopeasti korkeakouluopintoihin. Opiskelijoiden koulutustaustan mukainen tarkastelu osoittaa, että koulutukseen hakeutuneista lähes puolet (46 %) oli jo suorittanut korkeakoulutasoisen tutkinnon. Toisaalta noin puolella opis-

kelijoista ei ole aiempaa korkeakoulututkintoa. Valtaosa korkeakouludiplomikoulutukseen hakeutuneista on naisia.

Opiskelijoiden heterogeeniset koulutustaustat muodostuvat yhdeksi koulutuksen toteutuksen haasteista. Ryhmissä on sekä vailla alan pohjakoulutusta olevia että korkeakoulututkinnon jo aiemmin suorittaneita opiskelijoita. Opiskelijoiden henkilökohtaiset opintosuunnitelmat eivät kuitenkaan voi rakentua täysin yksiköllisiksi, koska kaikkien edellytetään suorittavan paljolti samansisällöiset ja -laajuiset koulutuskokonaisuuteen kuuluvat opinnot. Koulutuksessa käytettävät pedagogiset ratkaisut perustuvat kokemuksille, joita koulutuksesta vastaaville on kertynyt ammattikorkeakoulun, avoimen ammattikorkeakoulun ja muun aikuiskoulutuksen puolelta. Opiskelijaryhmien pienet koot ja monimuoto-opiskelu mahdollistavat yksilöllisen ohjauksen ja tuen tarjoamisen eri-ikäisille ja -taustaisille opiskelijoille.

Avoimina ammattikorkeakouluopintoina toteutettu korkeakouludiplomikoulutus on maksullista.

Koulutukseen osallistuvilla voi kuitenkin olla hyvin erilaiset mahdollisuudet tehdä opintojaan riippuen esimerkiksi siitä, osallistuuko opiskelijan työnantaja koulutuskustannuksiin ja miten työnantaja tulee vastaan työaikajärjestelyissä. Työttömien asema on taloudellisesti sekä puuttuvan työyhteisön kannalta olennaisesti erilainen kuin työssäkäyvillä. Nämä tekijät voivat vaikuttaa siihen, miten erilaisissa työ- ja elämäntilanteissa olevat opiskelijat pystyvät suorittamaan korkeakouludiplomiopinnot 1,5 vuoden tavoiteajassa.

Koulutuskokeiluun valitut koulutusalat ja koulutuskokonaisuudet näyttävät tarjoavan täydennyskoulutustyyppistä lisäosaamista jo alan peruskoulutuksen hankkineille ja työelämässä toimiville henkilöille. Opiskelijat eivät välttämättä halua edetä korkeakouludiplomiopintojen kautta suorittamaan korkeakoulututkintoa vaan hankkivat niiden avulla lisäosaamista joko nykyiseen työhönsä tai voidakseen pyrkiä uusiin ja vaativampiin työtehtäviin.

Korkeakouludiplomikoulutus on uutta suomalaisessa korkeakoulutuksessa. Sen tunnettuus voi vahvistua vasta vähitellen, mikä on haaste sekä koulutuksen järjestäjille että opiskelijoille. Koulutuksen suorittaneiden opiskelijoiden sijoittuminen ja työllistyminen riippuvat todennäköisesti enemmän opiskelijoiden pohjakoulutuksesta, nykyisestä asemasta ja henkilökohtaisista suunnitelmista kuin korkeakouludiplomitodistuksesta. Koulutus kuitenkin parantaa henkilön osaamista ja valmiuksia riippumatta siitä, jatkaako hän nykyisissä tehtävissään, suuntautuuko uusiin tehtäviin vai eteneekö korkeakouluopintoihin.

Asiasanat: korkeakouludiplomi, korkea-asteen koulutus, koulutuskokeilut, työelämälähtöisyys

Abstract

The Diploma of Higher Education project, which was launched at the JAMK University of Applied Sciences in autumn 2014, pilots four 60-credit study modules: Gerontological rehabilitation, Purchasing, HR and financial specialist, and Agricultural entrepreneur business competence. Altogether 85 students were selected for these modules.

The evaluation and follow-up study related to this pilot project examines educational and learning processes, the development of competencies, the impacts of education on employment and labour market position, and the place of the Diploma of Higher Education in the Finnish higher education (HE) system. During the evaluation and follow-up study, data is collected from the education providers, students, teachers, and employers. This interim report focuses on the planning and initial stages of the diploma education, student selection, and general issues concerning the diploma. The data used for this report consists of various documents and reports, interviews with the project staff and persons in charge of the programme, and students' pre-course assignments.

In selecting the educational fields, JAMK largely followed the recommendation of the Ministry of Education and Culture that the planning of study modules should be built on joint negotiations with different stakeholders of education and working life. However, there were different views between the educational fields as to what the aims of the diploma modules are from the perspective of the students, employers, and working life requirements. The different educational fields were quite free to plan their own pilot modules and these were not forced into any uniform model.

The aim of the pilot project is to provide access to studies in HE for a more heterogeneous group of students. These studies may help in complementing previous competencies and serve as a channel to the labour market or to further HE studies. As regards students' age structure, the first pilot groups include no young students. The average age of the students enrolled in these modules in autumn 2014 was 41.4 years. New upper secondary school graduates have not sought for this option as a quick entrance to HE studies. In contrast, almost a half of the applicants (46 %) already had a HE degree. On the other hand, about a half of the students did not have any previous HE degree. Most of the students enrolled in the pilot project are female.

Students' heterogeneous educational backgrounds will pose a challenge for the implementation of the study modules. The groups include both students lacking basic education in the field concerned and students with a prior HE degree. Students' personal study plans cannot be designed on a fully individual basis, however, because everybody is expected to complete largely similar and equally quantified study components. The pedagogical practices used in the pilot programme are based on experiences the teachers in charge have gained in university of applied science, open university of applied science and in other types of adult education. The small size of student groups, as well as multiform studies, allow individual guidance and support for students of different ages and backgrounds.

The modules of the Diploma of Higher Education are provided by open university of applied sciences and there is a student fee for these studies. Different students may have highly different possibilities to pursue their studies, for example depending on whether their employers subsidise the study costs or not and how much flexibility there is in terms of working time arrangements. Compared to people with jobs, the unemployed are in an essentially different position economically and also with respect to lacking a work community. These factors may have an effect on how students in different life and employment circumstances can complete their Diploma of Higher Education studies within the expected 1.5 years.

The study fields and modules chosen for the pilot project seem to offer in-service training type additional competencies for those already having a relevant basic education and working in the field concerned. The students do not necessarily wish to use the diploma studies as a step to degree studies in HE but rather obtain in this way additional competencies either for their current job or in order to seek new and more challenging posts.

The Diploma of Higher Education is new in the Finnish higher education system. It can become more widely known only gradually, which is a challenge both to the education providers and to the students. The employment and placement of diploma holders will likely depend more on their basic education, current position and personal plans than on the diploma as such. Nonetheless, these studies improve the persons' competencies regardless of whether they will continue in their current jobs, head for new jobs or proceed to further HE studies.

Keywords: Diploma of Higher Education, higher education, pilot projects, workinglife orientation

1

Korkeakoulutuksen kehittämisen taustaa

1.1 Koulutus- ja työpolitiikan haasteet ja korkeakoulutuksen kehittäminen

Korkeakoulujen koulutusrakenteiden kehittämisen taustalla ovat globaalit muutokset, joiden vaikutukset näkyvät Euroopassa muun muassa tuotannon ja työmarkkinoiden rakenteiden muuttumisena. Euroopassa on kärsitty pitkään taantumasta, johon vaikuttaa myös euroalueen talouskriisi, jonka seurauksena tuotanto monissa maissa on supistunut ja kansalaisten elintaso laskenut (Savela 2013).

Taantumaaan lisäksi Euroopan väestön ikärakenne muuttuu, joka huonontaa väestöllistä huoltosuhdetta. Väestöllinen huoltosuhte kuvaa lasten ja vanhusten määrän suhdetta työikäisten ihmisten määrään. Korkeakoulutus on entistä merkittävämmässä asemassa, koska talouskasvu perustuu entistä enemmän tiedolle ja osaamiselle (Hyytinen & Rouvinen 2005; Välimaa & Hoffman 2007).

Suomessa väestöllinen huoltosuhte heikkenee, koska väestön ikääntymisen vuoksi työikäisten määrä vähenee vuosittain 13000–14000 henkilöä (Kauppinen ym. 2013). Työttömyys on Suomessa ollut nousussa. Joulukuussa 2014 työttömyysaste oli 8,8 prosenttia, mikä on lähes prosentin enemmän kuin vuotta aikaisemmin (SVT työvoimatutkimus). Nämä muutokset ovat heikentäneet hyvinvointivaltion rahoitus pohjaa ja aiheuttaneet paineita muun muassa työmarkkinoiden ja julkisten palvelujen, myös koulutusjärjestelmän kehittämiseksi.

Näihin haasteisiin pyritään vastaamaan erilaisin talous-, koulutus- ja työvoimapolitiisin keinoin. Euroopan Unionin 2020 -strategiassa painotetaan sellaisen talouskasvun tukemista, joka on älykkäämpää (investoidaan koulutukseen, tutkimukseen ja innovointiin), kestävämpää (siirrytään vähähiiliseen talouteen) ja osallistavampaa (luodaan uusia työpaikkoja ja vähennetään köyhyyttä). (Euroopan komissio 2014.) Yksi keskeisimmistä tavoitteista on nostaa ihmisten koulutustasoa kaikissa EU-maissa samalla kun korkeakouluja halutaan modernisoida. Korkeakoulutuksen suorittaneiden osuus pyritään nostamaan 30–35-vuotiaiden ryhmässä 40 prosenttiin ja aikuisten osallistuminen

aikuiskoulutuksen 15 prosenttiin. Myös työllistävyyttä pyritään parantamaan siten, että toisen tai kolmannen asteen koulutuksesta valmistuneiden työllisyys olisi 82 prosenttia 1–3 -vuotta valmistumisen jälkeen. (European Commission 2014.)

Suomalaisessa koulutuspolitiikassa Euroopan Unionin linjaukset näkyvät hallitusohjelmassa ja Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016 -kehittämissuunnitelmassa. Viimeisimmässä hallitusohjelmassa painotetaan muun muassa talouden elvyttämistä, uusien työpaikkojen luomista ja ihmisten osaamisen merkitystä uudelle kasvulle. Ohjelmassa korostetaan myös köyhyden, syrjäytymisen ja eriarvoisuuden vähentämistä. (Valtioneuvosto 2014.) Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa tärkeänä tavoitteena esiintyy ihmisten osaamistason nosto, koulutuksen tasa-arvo, koulutusjärjestelmän tehokkuuden ja vaikuttavuuden parantaminen liittyen työurien pidentämiseen sekä elinikäisen oppimisen edistäminen (OKM 2012).

Työurien pidentäminen ja työhyvinvoinnin lisääminen on keskeinen tavoite väestön ikääntyessä. Työuria on pidennettävä ja eheyttävä niin urien alusta, lopusta kuin keskeltäkin. Työurien pidentäminen on kuitenkin moniulotteinen kysymys, jota eläkeiän nostaminen ei yksin ratkaise. Keskimääräinen eläköitymisikä Suomessa vuonna 2011 oli 60,5 vuotta ja tavoitteena on sen nostaminen vuoteen 2025 mennessä 62,4 vuoteen. Työurien pidentämiseen liittyen Kauppinen ym. (2013) mainitsevat keinoja, joilla vaikutetaan työelämän laatuun. Näitä ovat muun muassa osaamiseen ja johtamiseen panostaminen, työn vetovoima- ja voimavaratekijöiden lisääminen, tuen tarjoaminen vaikeasti työllistyville ryhmille sekä nuorten työhön kiinnittymisen ja osallistumisen tukeminen. (Kauppinen ym. 2013, 16–19.)

Opiskelijoiden valmistuminen ja työllistyminen ovat keskeisiä asioita työurien pidentämisessä. Aiheesta on keskusteltu koulutukseen siirtymisen, opiskeluissa etenemisen ja tutkinnon suorittamisen näkökulmista. Näitä prosesseja on pyritty nopeuttamaan eri keinoin. Opiskelijavalintaprosesseja uudistetaan ja opiskelua on pyritty tehostamaan muun muassa rajoittamalla opintotukea, kehittämällä koulutuksen rakenteita joustavammiksi sekä uudistamalla opiskeluprosesseja niin, että ne tukisivat enemmän tavoiteajassa valmistumista (esim. Opetusministeriö 2010). Myös korkeakoulujen rahoitusmallilla pyritään vaikuttamaan näihin asioihin, sillä vuoden 2015 alusta yliopistojen rahoitusmallissa huomioidaan entistä enemmän 55 opintopistettä suorittaneiden osuus (OKM 2014).

Koulutuksen keskeyttäminen yliopisto-opinnoissa on hieman kasvanut vuosittain, lukuvuoden 2011/2012 aikana se oli Suomen yliopistoissa keskimäärin 6,4 prosenttia. Ammattikorkeakouluissa keskeyttäneiden määrä oli 8,5 prosenttia (SVT koulutuksen keskeyttäminen). Keskimääräinen opiskeluaika oli yliopistoissa (ylemmät ja alemmat korkeakoulututkinnot) 5,5 vuotta ja ammattikorkeakouluissa 4,5 vuotta vuonna 2012. Koulutuksen läpäisyaste oli yliopistoissa (ylemmät ja alemmat korkeakoulututkinnot) 49,4 prosenttia ja ammattikorkeakouluissa 43,3 prosenttia (SVT opintojen kulku). Korkeakoulututkinnon läpäisyssä on eroja tieteenalojen sekä sukupuolten välillä, sillä kurssimaiset korkeakouluopinnot valmistavat opiskelijoita tehokkaammin kuin generalistien koulutusalat. Lisäksi naiset suorittavat tutkinnon nopeammin ja todennäköisemmin kuin miehet. (Vainio 2014.)

Työllistyminen on korkeakouluista valmistuneiden näkökulmasta moniulotteinen asia, jota tarkastellessa on otettava huomioon muun muassa työelämään siirtymisen viive (korkeakouluista valmistuneilla usein pidempi kuin alemmilta koulutustasoilta valmistuneilla), koulutusta vastaavan työn saaminen (ja vastaavuuden määrittely) sekä taloudellisten ja rakenteellisten olosuhteiden vaikutukset työllistymiseen ja työttömyyteen. Puhutaan myös liika- ja ylikoulutuksesta, jotka viittaavat tilanteeseen, jossa koulutettuja tuotetaan työmarkkinoille enemmän kuin työmarkkinoilla on tarvetta. Ylikoulutus voi viitata myös tilanteeseen, jossa henkilön työtehtävät eivät vastaa hänen koulutustaan. (Rautopuro 2011; Sainio 2011.)

Työelämä on jatkuvassa muutoksessa ja muutokset ovat usein ennakoimattomia. Työntekijöiden olisi uudistettava jatkuvasti osaamistaan ja joskus koulutettava itseään kokonaan uudelle alalle

työllistyäkseen. Nämä ovat koko yhteiskuntaa koskettavia haasteita, joihin tulisi pystyä vastaamaan nykyistä paremmin myös korkeakoulutuksessa.

1.2 Lyhyet korkeakoulututkinnot Euroopassa

Yhtenä vastauksena korkeakoulutasoisen osaamisen uudistamiseen on esitetty niin sanottujen lyhyiden korkeakoulututkintojen käyttöönottoa. Euroopassa on yhdenmukaistettu korkeakoulutusta Bologna-prosessissa, minkä tarkoituksena on ollut muun muassa eurooppalaisten korkeakoulujen tutkintorakenteiden yhdenmukaistaminen sekä selkeyttäminen (OKM Bolognan prosessi).

Tutkintojen yhtenäistämiseksi ja niiden tasojen vertailtavuuden helpottamiseksi on tehty kansainvälisiä koulutusluokituksia. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys European Qualification Framework (EQF) muodostuu kahdeksasta tasosta, jotka sisältävät yleissivistävän, ammatillisen ja korkea-asteen koulutuksen. Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyivät sen vuonna 2008 elinikäisen oppimisen edistämiseksi. EQF kuvaa tietoja, taitoja ja pätevyyttä, ja se perustuu oppimistulosten kuvailuun. Korkeakoulutus sijoittuu tasoille 5–8 (Opetushallitus 2014.):

- Taso 5: erikoisammattitutkinnot
- Taso 6: ammattikorkeakoulututkinnot ja alemmat korkeakoulututkinnot
- Taso 7: ylemmät korkeakoulututkinnot ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot
- Taso 8: yliopistojen tieteelliset, taiteelliset ja ammatilliset jatkotutkinnot

European Association of Institutes in Higher Education (EURAHE) raportissa ”Short Cycle Higher Education in Europe. Level 5: the Missing Link” (Kirsch & Beernaert 2011) kuvataan eurooppalaisen korkeakoulutuksen tutkintorakenteita sekä analysoidaan lyhyitä korkeakoulututkintoja ja niiden asemaa ja kehittämistä korkeakouluissa. Vuonna 2011 Euroopan maista 19:ssä oli otettu käyttöön lyhyitä korkeakoulututkintoja, jotka asettuivat pääasiassa EQF:n tasolle 5. Nämä tutkinnot olivat noin 120 opintopisteen laajuisia. Tutkintojen toteuttaminen oli vaihtelevaa: niitä järjestettiin niin korkeakouluissa, aikuiskoulutuskeskuksissa kuin toisen asteen oppilaitoksissakin. Usein ne toteutettiin yhteistyössä sidosryhmien, lähinnä työnantajien kanssa. Opinnoista myönnettiin diplomeita, tutkintoja ja todistuksia. EURASHE suosittelee raportissaan, että lyhyitä, vähintään 120 op korkeakoulututkintoja kutsuttaisiin yhdenmukaisesti samalla nimityksellä (associate degree), joka yhdenvertaistasi niitä, helpottaisi opiskelijoiden liikkuvuutta ja opintojen tunnistamista Euroopassa. (Kirch & Beernaert 2011.)

1.3 Työryhmän toimenpide-ehdotukset korkeakoulutuksen kehittämisestä

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti syksyllä 2012 työryhmän, jolle annettiin tehtäväksi: ”tehdä tiiviissä yhteistyössä työelämän edustajien kanssa esityksiä Suomeen soveltuvista, hallituksen työelämän kehittämistä ja koulutuksellista tasa-arvoa koskevia tavoitteita tukevista toimenpiteistä koulutustarjonnan ja työvoiman koulutusrakenteiden kehittämiseksi sekä koulutuksen järjestämistapojen ja tutkintorakenteiden monipuolistamiseksi”. (OKM 2013, 5.)

Työryhmä julkaisi helmikuussa 2013 muistion, jonka mukaan tavoitteena on, että entistä useammalla on tulevaisuudessa mahdollisuus korkeakouluopintoihin, ja että avoin korkeakoulutarjonta pystyy vastaamaan joustavasti muuttuvan työelämän tarpeisiin sekä mahdollistaa heterogeenisen

opiskelijajoukon korkeakouluopiskelut. Jotta näihin tavoitteisiin päästään, työryhmän mukaan tarvitaan seuraavia toimenpiteitä: 1) monipuolistetaan ja jäsennetään korkeakoulujen tarjontaa korkeakouludiplomeilla, 2) lisätään tutkintorakenteen joustavuutta, 3) monipuolistetaan avointa korkeakouluopetusta, 4) parannetaan korkeakoulujen esteettömyyttä, 5) tehostetaan osaamisen tunnistamista ja tunnustamista ja 6) vahvistetaan korkeakoulujen ja TE-hallinnon osaamista ja yhteistyötä rakennemuutostilanteissa. (OKM 2013, 3.)

Työryhmä esitti toimenpide-ehdotuksenaan, että Suomessakin voitaisiin tarjota lyhytkestoisia tutkintoja tai opintokokonaisuuksia ja että uudentyypisiä korkeakoulutuskokonaisuuksia, ns. "korkeakouludiplomeita", kokeillaan opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamana. Jotta koulutus olisi mahdollisimman monelle alueellisesti saatavilla, kokeilussa tarkoituksena on hyödyntää avoimen yliopiston tarjontaa. Työelämässä oleville nämä opintokokonaisuudet tarjoaisivat mahdollisuuden täydentää osaamistaan ja vailla korkeakoulututkintoa oleville ne toimisivat väylänä korkeakouluopintoihin tai nopeampana väylänä työmarkkinoille (OKM 2013, 37–38).

Raportin mukaan korkeakoulujen tarjontaa monipuolistamalla ja avaamalla laajennetaan korkeakoulutukseen pääsyä ja näin ollen puretaan hakijasumaa sekä vähennetään välivuosia. Uusien opintopolkujen luomisen avulla korkeakouluopinnoissa edistettäisiin myös koulutuksellista tasa-arvoa, nopeutettaisiin koulutukseen pääsyä ja pidennettäisiin siten työuria. Tärkeä funktio olisi myös korkeakoulutuksen alueellisen saatavuuden turvaaminen. Korkeakoulutuksen keskittyessä entistä enemmän yliopistokeskuksilla ja maakunnissa toimivilla korkeakoulutuksella sekä monimuoto-opetuksella nähdään olevan tärkeä tehtävä korkeakoulutuksen alueellisen saatavuuden tarjoamisessa. (OKM 2013, 38.)

Korkeakoulurakenteiden kehittämistyöryhmän muistiossa kuvataan uudentyypisten korkeakoulukokonaisuuksien, eli "korkeakouludiplomien" kokeilun käynnistämistä seuraavasti (OKM 2013, 38–39):

"Korkeakoulut kehittävät tutkintojen osista jäsenyntyä ja määriteltyjä enintään 120 opintopisteen kokonaisuuksia korkeakoulutarjonnan monipuolistamiseksi. Tavoitteena ovat tunnistettavat osaamiskokonaisuudet, "korkeakouludiplomit", jotka palvelevat sekä vailla aiempaa korkeakoulutusta olevia että niitä, jotka haluavat täydentää tai uudelleen suunnata osaamistaan. Opiskelijalle myönnetään kokonaisuuden suorittamisesta todistus.

Kokeilun tavoitteena on selvittää työelämän tarvetta uudentilanteille, nykyisiä korkeakoulututkintoja suppeammille kokonaisuuksille eri aloilla ja selvittää, miten ne parhaiten vastaavat taustaltaan erilaisten opiskelijaryhmien tarpeisiin ja voidaanko niiden avulla tehokkaasti edistää korkeakoulutuksen saavutettavuutta alueellisesti. Kokeiluun mukaan lähtevät korkeakoulut määrittelevät, miten kokonaisuudet muodostuvat ja millaista osaamista ne tuottavat eri aloilla. Tavoitteena on, että muodostumissäännöt ovat opiskelijalle ymmärrettäviä ja selkeitä opintopolkujen ennakoitavuuden varmistamiseksi. ---

Kokeilun suunnitteluvaihe alkaa vuonna 2013. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee korkeakoulujen esittämien kokeiluhankkeiden suunnittelua ja toteutusta. Kokonaisuudet suunnitellaan yhteistyössä työelämän kanssa. Kokonaisuuksiin johtavia opintoja voi suorittaa vuodesta 2014 lähtien korkeakoulujen esittämällä aloilla. Opetus voidaan järjestää korkeakoulun päättämällä tavalla esimerkiksi hyödyntämällä yliopistokeskusten ja maakunta-korkeakoulutyypisten rakenteiden mahdollisuuksia.

Kokeilua arvioidaan laaja-alaisesti ja arvioinnin pohjalta päätetään, onko kokonaisuuksista tarkoituksenmukaista kehittää pysyvä osa korkeakoulututkintojen järjestelmää."

Kehittämistyöryhmä ei kuitenkaan ollut yksimielinen korkeakouludiplomikokeilun käynnistämisestä (OKM 2013), sillä raporttiin on liitetty kaksi eriävää mielipidettä. UNIFI ry toteaa, että lyhytkestoiset ja tutkinnon kaltaiset kokonaisuudet eivät sovi nykyiseen Suomen kansainvälisesti vertailukelpoiseen tutkintorakenteeseen. Vailla aiempaa korkeakoulutusta olevia tulisi kannustaa suorittamaan tutkintoja, eikä tutkinnon kaltaisia kokonaisuuksia. Osaamisen täydentäminen lausunnon mukaan

tapahtuu parhaiten kehittämällä avoimen yliopiston ja täydennyskoulutuksen osaamiskokonaisuuksia. (OKM 2013, 48.)

Toisessa, eriävässä mielipiteessä (allekirjoittajina STTK, SAK, EK, Itä-Suomen Yliopisto, Akava, Suomen Yrittäjät, Satakunnan ammattikorkeakoulu) sanotaan, että korkeakouludiplomikokeilua ei ole syytä käynnistää, koska se edellyttäisi vielä tavoitteen selventämistä, työvoimatarpeen selvittämistä sekä vahvistamista. Tällä tavoin varmistuttaisiin opintojen hakijoiden ja aloittajien työmarkkina-asemasta ja oikeusturvasta. Eriävän mielipiteen mukaan työmarkkinoilla ei ole tarvetta kahden vuoden korkeakouluopinnot suorittaneille. Niukat resurssit tulisi käyttää olemassa olevien tukintojen kehittämiseen. (OKM 2013, 49–50.)

1.4 Korkeakouludiplomikoulutuksen kokeiluvaiheen sekä seuranta- ja arviointitutkimuksen aloitus

Työryhmän toimenpide-ehdotusten mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriö päätti aloittaa kokeilun korkeakouludiplomeista. Koulutusorganisaatiot tekivät esityksiään opetus- ja kulttuuriministeriölle korkeakouludiplomikokeilua varten. Jyväskylän ammattikorkeakoulu (JAMK) valittiin kokeiluhankkeen ainoaksi toteuttajaksi Suomessa. JAMK sai rahoituksen ministeriöltä ja aloitti kokeilun suunnittelun syksyllä 2013. Korkeakouludiplomikoulutuksen kokeiluhankkeessa aloittivat kehittämispäällikkö Hannu Ikonen, projektipäällikkö Tytti Pintilä sekä projektisihteeri Elina Kirjalainen. Hannu Ikonen on toimittanut julkaisun ”Koulutuksen kehittämisen katsaus 2014” (Ikonen 2014), jonka luvussa ”Korkeakouludiplomi – taustat ja pilotointi Jyväskylän ammattikorkeakoulussa 2013–2015” (Pintilä & Kirjalainen 2014, 11–26) tarkastellaan korkeakouludiplomikoulutuksen taustoja, aloitusta ja sisältöjä Jyväskylän ammattikorkeakoulussa.

Ministeriön muistiossa (OKM 2013) edellytettiin, että kokeiluun liitetään arviointi- ja seuranta tutkimus, jonka pohjalta arvioidaan koulutuskokeilun tarkoituksenmukaisuutta ja tarvetta tämän tyyppiselle koulutukselle. Jyväskylän ammattikorkeakoulu valitsi kilpailutuksen jälkeen tutkimuksen toteuttajaksi Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitoksen. Seuranta- ja arviointitutkimuksen työryhmään on kuulunut tieteellisenä johtajana professori Jussi Välimaa, erikoistutkija Helena Aittola, projektitutkija Taru Siekinen, erikoistutkija Jani Ursin sekä vuoden 2015 alusta projektitutkija Kati Laine.

Seuranta- ja arviointitutkimus alkoi keväällä 2014 ja suunnitelman mukaan se päättyy vuoden 2015 lopussa. Seurannan ja arvioinnin kohteena ovat: koulutus- ja oppimisprosessit, osaamisen kehittyminen, koulutuksen mahdolliset vaikutukset työllistymiseen ja työmarkkina-asemaan sekä korkeakouludiplomin asema Suomen korkeakoulutusjärjestelmässä.

Kirjallisten dokumenttien lisäksi seuranta- ja arviointitutkimuksen aikana kerätään aineistoa koulutuksen järjestäjiltä, opiskelijoilta, koulutuksen vastuullisilta opettajilta sekä työnantajilta. Seuranta- ja arviointitutkimuksen tutkimusaineiston muodostavat siten: dokumentit ja raportit, opiskelijoiden ennakkotehtävät, hankkeen projektihenkilöstön, opettajien, opiskelijoiden ja työnantajien haastattelut, opiskelijoille suunnattu verkkokysely sekä opintojakso- ja kurssipalautteet.

Seuraavassa luvussa kuvataan aineistot, joita on käytetty korkeakouludiplomikokeilun aloitusvaiheen seurannassa ja arvioinnissa. Jokaista aihealuetta käsitellään sen jälkeen väliraportissa erillisenä lukuna.

2

Väliraportin aihealueet ja aineistot

Haastatteluaineisto on kerätty haastattelemalla JAMKin johto- ja projektihenkilöstöä, koulutuksen suunnittelijoita sekä koulutusohjelmien vastuuhenkilöitä. Touko-kesäkuun 2014 aikana tehtiin yhteensä 11 haastattelua, joista kolme oli parihaastatteluja. Oppilaitoksen johto- ja kokeiluhankkeen projektihenkilöstöstä haastatteluihin osallistui neljä, koulutuskokonaisuuksien vastuuhenkilöistä seitsemän ja koulutuksen suunnittelijoista kolme henkilöä. Projektihenkilöstön ja JAMKin muun henkilöstön haastatteluissa keskityttiin heidän kokemuksiinsa ja näkemyksiinsä koulutuksen lähtökohdista ja taustoista, koulutuksen käynnistämisestä, koulutuskokonaisuuksien muodostamisesta ja niiden hakuprosesseista sekä laajempaan näkökulmaan korkeakouludiplomin merkityksestä suomalaisessa korkeakoulutusjärjestelmässä. Koulutuksen vastuuhenkilöiden haastatteluissa keskityttiin edellisten lisäksi tarkemmin eri alojen korkeakouludiplomikoulutuksen ja -opetuksen suunnittelu- ja käynnistymisvaiheen kysymyksiin (ks. liite 1, haastattelurunko). Tämän raportin aihealueet ja aineistot kuvataan taulukossa 1.

Taulukko 1. Väliraportin aihealueet ja aineistot

Aihealue	Aineisto
Jyväskylän ammattikorkeakoulu (JAMK) kokeiluhankkeen toteuttajana	dokumentit, raportit, haastattelut
Opiskelijavalintaprosessin toteutus	dokumentit, haastattelut
Koulutuksen organisointi, opetussisällöt ja opiskelumuodot	dokumentit, haastattelut
Kokeiluun liittyviä yleisempiä kysymyksiä	dokumentit, raportit, haastattelut

Raportissa käytettyjä keskeisiä raportteja ja dokumentteja ovat opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmän raportti ”Monipuoliset ja sujuvat opintopolut” (OKM 2013), jossa ministeriölle esitellään tarve korkeakouludiplomikokeilun aloittamisesta sekä JAMKin tuottama vuosiraportti koulutuksen kehittämistä, jossa käsitellään myös korkeakouludiplomikoulutuksen taustoja ja sisältöjä (Ikonen 2014). Lisäksi tutkimuksessa on käytetty JAMKin sisäisiä muistioita ja pöytäkirjoja.

Opiskelijoita kuvaava aineisto perustuu ilmoittautumisen yhteydessä saatuihin taustatietoihin sekä opiskelijoiden palauttamaan ennakkotehtävään. Dokumenttien perusteella on ollut mahdollista tarkastella esimerkiksi opiskelijoiden aikaisempaa koulutustaustaa sekä heidän odotuksiaan koulutukselta. Aineistonkeruu opiskelijoiden koulutuskokemuksista (ryhmähaastattelut, kysely) toteutetaan kevään 2015 aikana ja niiden tulokset esitellään seuranta- ja arviointitutkimuksen lopuraportissa.

Koulutuksen organisointia, opiskelijavalintaprosessia sekä opetussisältöjä ja opiskelumuotoja tarkastellaan JAMKin henkilöstön ja opettajien näkökulmasta haastattelujen sekä dokumenttien avulla.

3

Jyväskylän ammattikorkeakoulu korkeakouludiplomikoulutuksen kokeiluhankkeen toteuttajana

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa toteutettavassa korkeakouludiplomikokeilussa on mukana neljä opintokokonaisuutta: Gerontologinen kuntoutus, Hankintaosaaja, Henkilöstö- ja talousosaaja ja Maatalousyrittäjien liiketoimintaosaaminen (koulutukset kuvataan tarkemmin luvussa 5).

Koulutuksen johto- ja hallintohenkilöstön näkemysten mukaan korkeakouludiplomikoulutus liittyy yhtäältä ammattikorkeakoulukentässä tapahtuvaan rakenteelliseen kehittämiseen ja toisaalta se kohdentuu elinikäiseen oppimiseen ja aikuiskoulutuksen piirissä käynnissä oleviin muutoksiin. Keskustelua näistä teemoista oli JAMKissa käyty jo ennen opetus- ja kulttuuriministeriön esittämiä linjauksia, vaikkakin kehittämistyöryhmän muistio käynnisti sisäisen keskustelun uudentyyppisen koulutuksen toteuttamisen mahdollisuuksista ja JAMKin roolista koulutuksen järjestäjänä. Haastattelujen mukaan idea kokeilusta lähti liikkeelle aikuiskoulutuksen kehittämissyöryhmässä ja keskusteluissa rehtorien kanssa jo ennen muistion lausuntokierrosta. Näin ollen JAMKissa koulutuksen järjestämistä oli pohdittu jo vuoden 2012 loppupuolella.

Moni haastatelluista kertoi, että JAMKille on tyypillistä halu mennä mukaan ammattikorkeakoulutusta koskeviin uudistuksiin ja kokeiluihin; niihin suhtaudutaan yleensä joka tasolla uteliaasti ja innostuneesti. Vaikka tiedossa oli, että lukuisat tahot suhtautuivat alun alkaen korkeakouludiplomikokeiluun hyvin kriittisesti, JAMK päätti kuitenkin käynnistää kokeiluhankkeen suunnittelun. Oppilaitoksen rehtori- ja päällikkötaso teki alustavan suunnitelman kokeilun järjestämisestä ja kävi siitä neuvotteluja opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa keväällä 2013. Tässä vaiheessa alkoivat hahmottua koulutuksen päätavoitteet, kohdealat ja -ryhmät eli se, minkä laajuista, mille aloille ja millaisille opiskelijaryhmille kohdentuvaa koulutusta on tarkoitus kokeilla. Suunnitteluvaiheessa yksi keskeinen peruste koulutuksen järjestämiselle oli myös se, että Keski-Suomi koettiin hyväksi kokeilualueeksi:

Jyväskylä on hyvä alue kokeilla, tässä on kaupunkimaisuutta ja lähellä on maaseutumaisuutta. Tämä ei ole kaikkein suurimpia kaupunkeja, mutta ei kaikkein pienimpiäkään. Keski-Suomi on tunnettu viiden prosentin maakunta.... Koska vetovoima on kohtalaisen hyvä Jyväskylässä ja JAMKissa, niin kyllä on tulijoita ja halukkaita ollut. (J/P)¹

Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa käydyt neuvottelut johtivat suunnitelman tarkentamiseen ja ministeriön päätös kokeilun toteuttamisesta ja rahoituksesta tuli syksyllä 2013. Hankkeen kokonaisbudjetti on 500 000 euroa, josta ministeriön rahoitusosuus on 300 000 euroa. Hanke toteutetaan vuosien 2013–2015 aikana.

Myös parin muun korkeakoulun kerrottiin olleen kiinnostuneita kokeilun järjestämisestä, mutta heidän ehdotuksensa ei saanut ministeriöltä tukea. Siinä vaiheessa kun Jyväskylän ammattikorkeakoulun sisällä aloitettiin kokeilun tarkempi alakohtainen suunnittelu, oltiin yhteydessä myös tahoihin (mm. etujärjestöt, ammattiliitot), jotka olivat ilmaisseet kielteiset kantansa kokeilun aloittamista kohtaan. Tavoitteena oli tällä tavoin ottaa huomioon erilaisia kokeiluun liittyviä kriittisiä tekijöitä ja hälventää epäluuloja kokeilua kohtaan. Asiaan kriittisesti suhtautuneet kutsuttiin myös mukaan kokeilun ohjausryhmään.

Vaikka alustavia keskusteluja kokeiluun lähtemisestä oli ammattikorkeakoulun sisällä käyty eri yksiköiden kanssa jo aiemmin, tarkempi koulutuslakohtainen suunnittelu ja projektihenkilöstön valinta käynnistettiin nopeasti ministeriön päätöksen jälkeen. Yksiköiltä pyydettiin ehdotuksia kokeilun koulutuskokonaisuuksiksi. Keskusteluja käytiin muun muassa yksiköiden asiantuntijoiden, koulutuspäälliköiden ja koulutusvastaavien kanssa, jotka puolestaan kävivät keskusteluja neuvottelukuntiansa kanssa ja olivat yhteydessä omiin työelämäverkostoihinsa siitä, millaiselle koulutukselle ja osaamisen kehittämiseksi on tarvetta ja kysyntää. Työelämän tarpeet olivatkin keskeinen alojen valintaperuste. Koulutuskokonaisuuksien valintaprosessia kuvattiin hallinnon näkökulmasta seuraavasti:

Joissakin johtoryhmissä oli valmis esitys, esimerkiksi hyvinvointi ja gerontologinen kuntoutus. Minä tiedän, että heillä oli mietitty tätä jo tosi pitkään. Heillä oli tämä hyvin valmiina tämä gerontologisen kuntoutuksen esitys ja pikkasen vielä siitä vielä muokkautuu. Näissä muissa yksiköissä niin pyriteltiin pitkäänkin erilaisia vaihtoehtoja sen mukaan, että tiedettiin, mitä kysyntää on ollut näillä sidosryhmillä. Päädyttiin sitten oikeastaan kompromisseihin eli mikä olisi tarpeen ja mikä kiinnostaisi, niin kuin kompromissien kautta.... Meillä oli muitakin vaihtoehtoja. (J/P)

Eri yksiköissä koulutuskokonaisuuksien vastuuhenkilöiden kerrottiin suunnitelleen varsin itsenäisesti omat koulutuksensa. Tämä vastaa ammattikorkeakoulun yleistä käytännettä siitä, että asiantuntijat vastaavat opintojen sisällöllisestä suunnittelusta. Opintojen sisällöt ja toteutustavat kuvataan tarkemmin luvussa 5. Opintojen laajuus rajattiin kaikissa koulutuksissa 60 opintopisteeseen, sillä sitä pidetään mahdollisena suorittaa 1,5 vuodessa.

Siinä muistiossa kun julkaistiin, niin siinä puhuttiin noin 120 op kokonaisuuksista. Mitä pidettiin jo sellaisena tutkintona. Sitten kun rahoitus tuli vain kahdeksi vuodeksi. Sanottiin, että voi hyvä tavaton, että ei kukaan 120 op ehkä joku, mutta ei me haluta ihmisiä imeä kuiviin ja puristaa tyhjiin, että muutakin elämää pitää olla. Meillä oli se 60 – 90 opintopistettä tavoitteena. Sitten kun jokainen yksikkö alkoi sitä todellisuudessa laskea, niin sanoi, että 60 op on maksimi. ... Se on niin kuin yhden vuoden opinnot päätoimisena tai puolentoista vuoden sivutoimisena. (J/P)

Alunperinhän siinä oli se 90 op, mutta tämä kokeilu-aika oli kerta kaikkiaan liian tiukka siihen 90 opintopisteeseen. Harjoittelu, kyllä se on ihan oikeasti, ne paranevat ne työllisyysmahdollisuudet. Tosiaan kun jossakin oli karsittava, niin päädyttiin tällaiseen ratkaisuun, että harjoitteluosuutta ei diplomirakenteessa ole. (H-TO)

¹ Haastatteluihin perustuvien lainausten lopussa oleva tunniste viittaa JAMKin eri henkilöstöryhmiin: johto- ja projektihenkilö (J/P), koulutuksen suunnittelijat (KS), Gerontologinen kuntoutus (GK), Hankintaosaaja (HO), Henkilöstö- ja talousosaaja (H-TO), Maatalousyrittäjien liiketoimintaosaaminen (MY).

Toisaalta koulutuksen järjestäjien haastatteluissa myös pohdittiin, kuinka vaativaksi 60 opintopisteen suorittaminen muodostuu opiskelijan näkökulmasta:

Uskon, että se hankinta ja talous pitää olla tietynlainen ihminen, että se saa sen, 1,5 vuotta on aika pitkä aika aikuiskoulutuksessa tai työn tai muun elämän ohessa. Ne on ne tietynlaiset tyytit, jotka sinne lähtee, jotka saa sen läpi. Kyllä mä uskosin, että tää on just sitä, riittävän tasokasta, mutta riittävän laajaa ja riittävän fokuoitunutta. ... tämä maatalous omien lähtökohtiensa takia. Aika vaikee, niillähän riittäis niihin tukiin jo puolet siitä, se 30 opintopistettä. Millä saa motivoitua jatkamaan edes sen 60? Koulutusmarkkinoilla ollaan kumminkin.” (J/P)

Meillä oli vähän sisäisesti epäselvää, mikä se laajuus oli, kun siinä oli se haitari 60 – 120. Siinä oli ensimmäinen, miten tehdään vähän valintaa, miten tästä lähdetään. Sitten se aikakin oli rajallinen ja tässä oli ensimmäinen haaste. ... mitä meillä oli ymmärrys, että mitä siellä hankinnassa ja mitä tuolla laajuudella voidaan käsitellä lähtiessä suunnittelemaan ja hyödyntäen jo olemassa olevaa plus ottaa huomioon, mitä lisää ottaa tähän uutta. ... haaste oli nimenomaan opiskelijan kannalta, koska tarkoitus on tarjota työssäkäyvälle se mahdollisuus kouluttautua joustavasti. Kuitenkin opiskelijan ajankäytön kannalta tämäkin, mihin päädyttiin, 60 opintopistettä ja puolitoista vuotta, niin sekun on erittäin haastavaa. ... Kaikki sen yli on epärealistista ihan käytännössä. Toisaalta se puolitoista vuotta on sellainen kohtuullinen aika lähtee tekemään jotain muuta kuin tutkinto tavallaan. (HO)

3.1 Koulutusten alakohtainen suunnitteluprosessi

Seuraavassa kuvataan alakohtaisesti (Gerontologinen kuntoutus, Hankintaosaaja, Henkilöstö- ja talousosaaja, Maatalousyrittäjien liiketoimintaosaaminen) koulutusten vastuuhenkilöiden näkemyksiä kokeiluun valittujen koulutusten suunnitteluprosessin pääkysymyksistä. Sosiaali- ja terveydenalalla gerontologisen kuntoutuksen teemat olivat olleet jo pitempään esillä eri tahojen kanssa.

Toimin johtoryhmässä, niin tällainen tieto tuli silloin johtoryhmään, että nyt JAMK on mukana tällaisessa kokeilussa ja nyt odotetaan kaikilta yksiköiltä ehdotuksia, että mitä nämä aiheet voisi olla. Tutustuttiin sitten, että mitä tämä diplomikoulutus on. Sitten se oli oikeastaan aikalailla johtoryhmältä yhtenevä mielipide, että ikääntyneiden kuntoutus on tärkeää... Se on sellaista työkenttää, että halutaan myös nähdä, että voiko tällaisella lyhyemmällä koulutuksella saada sitä lisäarvoa siihen työhön.... Me lähdettiin ainakin siitä heti liikkeelle nämä on vähän erityyppisiä nämä kokeilut, joka on varmasti hieno ja hyvä juttu. Siitä, että tämä ei edellytä mitään pohjaosaamista. Tähän voi hakeutua asiasta kiinnostuneet. Se oli varmasti yksi ja tämä koko diplomikoulutuksen idea se, että se on mahdollista tehdä ilman pohjaosaamista ja mahdollista tehdä työn ohella. Hyödynnetään verkko-oppimista ja monimuoto-oppimista... käytiin tätä vuoropuhelua ja keskustelua muutamissa tilaisuuksissa, tai tuolla verkostossa liikuttu. Sitten meillä on kaiken kaikkiaan opetussuunnitelman uudistus menossa ja me ollaan aloitettu uusilla opetussuunnitelmilla. Siinä vaiheessa on käyty, työelämä vankasti meidän kanssa suunnittelemassa ja järjestetty yhteisiä päiviäkin. Nyt kun tämä tietysti perustuu jo olemassa oleville opintojaksoille ja osaamisille. Sitä kautta on myöskin saatu aika paljon sitä viestiä. Liittyen myös tähän ikääntyvien, tähän kuntoutukseen. (GK)

Hankintaosaajakoulutuksen tarjoamiselle korkeakouludiplomikoulutuksena esitettiin vahvoja perusteita eri näkökulmista. Tämentyyppisellä koulutuksella oli havaittu olevan valtakunnallista kysyntää:

...keskusteltiin ja sitten tultiin siihen tulokseen, että voitaisiin tarjota tähän hankintaan liittyvää koulutusta. Koska me ollaan aikaisemmin tunnustettu, siihen liittyen olisi kyllä kysyntää ja tarvetta, mutta ei sitten varmaan ehkä tarjontaa ole niin paljon. Varsinkin tässä korkeakoulupuolelta, kaupallisesti löytyy kyllä varsin laajasti ja kattavasti. ... olen viimeiset viisi vuotta ollut hyvin aktiivisesti kentällä valtakunnallisesti eri foorumeissa, missä on tullut selvästi esille tämä hankintaosaamisen kehittämisen tarve nyt valtakunnallisesti Suomen kilpailukyvyn kannalta. Se on ollut tavallaan se indikaatio, mikä me on saatu tässä viimeisten vuosien aikana hyvin monelta eri suunnalta. ... Oikeasti kun koulutustarjonta on niin mahdottoman kirjavaa tänä päivänä. Enemmin se, että ei niinkään, että meillä olisi hankintakoulutusta liikaa tarjota, se on niin monisäikeisiä ja monikirjoneja, että miten löytää just siinä vaiheessa sen oikean. (HO)

Hankintaosaajakoulutuksen suunnittelijat olivat kysyneet sähköpostitse myös mahdollisilta tulevilta opiskelijoilta näkemyksiä koulutuksen toteutuksesta ja sisällöistä:

Saatiin feedbackia siihen suunnitteluun, että miten sitä kannattaisi viedä eteenpäin. Ei nyt härkämäisesti ajateltu, että täällä se viisaus on. ... siihen haasteeseen, että miten te haluaisitte tämän käytännössä toteuttaa. Yksikään tiedustelu tämän aikana, mitä on tätä tehty työelämästä, ei ole liittynyt niinkään siihen sisältöihin. Tavallaan se usko siihen, että me tiedetään, mitä me ollaan tekemässä on selkeästi vahva. Aika sellainen interaktiivinen prosessi. Minusta hyvä, että halutaan heidän antaa vaikuttaa siihen. (HO)

Myös henkilöstö- ja talousosaajakoulutuksen suunnitteluprosessissa työelämän ja alueen osaamistarpeiden kuunteleminen oli vahvasti mukana:

Tietohan tästä tuli hallinnosta koulutuksen suunnittelun puolelta. Pidettiin neuvottelukunta, joka on edustettuna tämän alueen työnantaja. Aika isoja työnantaja, ja sitten on tällaisia PK –yrityksiä. Me otettiin heti siinä puheeksi, että tällainen mahdollisuus on ja onko tarvetta tällaiselle lyhytkestoiselle. Neuvottelukunnassa, joka edustaa tietysti aika merkittävää meidän opiskelijoiden potentiaalisia palkkaajia ja tällaista ryhmää. Siitä on vuosien mittaan tiettyjä viestejä kuunneltu ja totta kai me koulutusta pyritään muokkaamaan siihen suuntaan, että se palvelisi heidän osaamistarpeitaan. Sieltä on tullut vuosien mittaan tällaisesta lyhyemmästä koulutuksesta useita kertoja, se kolme ja puoli vuotta tutkintoaika on pitkä. Toisaalta heillä on paljon tällaista aikuiskoulutettavia siellä, heidän työntekijänsä, jotka tarvitsee uudelleen suuntaamista koulutusta. Sillä voi olla periaatteessa henkilöstöpäällikön tehtäviä tai myyntitehtäviä, eli mikä muodollista koulutusta siihen tehtävään ei ole. Sehän sattui tietysti heti ja yhdistyi siinä, että tämä on aika sopivaa. Mutta totta kai meillä on asiantuntijat, lehtorit, yliopettajat ja tutkimus- kehitystyöhön tekevät tuolla kentällä, ja koko ajan sitä viestiä kulkee siitä, että mitkä on ne tarpeet. (H-TO)

JAMKin tavoitteita kun mietitään ja sitä kautta yhteiskunnallisia tavoitteita, me saadaan sitä työvoimaa mahdollisimman nopeasti työmarkkinoille. Tämä on myöskin ponnahduslauta tai niin kuin voi suorittaa niitä opintojaksoja vaikka ei olisi tutkinto-opiskelijana ja sitä kautta saadaan sitten opiskelijat nopeammin työelämään, jos he tulevat meille tutkinto-opiskelijoiksi. Saadaan sitten työvoimaa markkinoille ja sillä tavalla myös sitä yhteiskunnallista tehtävää tehdään. Jos sitä laajemminkin ajattelee tätä ammattikorkeakoulun perustehtävää, niin se aluekehittämissä, niin sitä kautta me sitä käytännön työtä tehdään. (H-TO)

Muista koulutuksista poiketen, henkilöstö- ja talousosaajakoulutuksen toteutusta lähdettiin alun alkaen rakentamaan täysin verkko-opetuksen varaan. Vaikka alalla on toteutettu paljon verkko-opetusta, näin laajan koulutuskokonaisuuden vieminen verkkoon koettiin haasteellisena. Korkeakouludiplomikoulutuksen toteutuksesta haetaan samalla kokemusta koko tradenomitutkintokoulutuksen verkkototeutukselle (ks. tarkemmin www.jamk.fi/fi/koulutus). Koulutuksen toteutustavoista kerrotaan luvussa 5.

Maatalousyrittäjien liiketoimintaosaaminen -koulutuskokonaisuuden suunnittelu perustui paljolti maatalojen sukupolvenvaihdokseen liittyvään koulutustarpeeseen:

Kun tämän on avoimen amk:n koulutustarjontaa ja meillä on aikaisemminkin on ollut siellä tällaisia isompia koulutuskokonaisuuksia liittyen just tähän maatalojen sukupolvenvaihdokseen liittyvään koulutustarpeeseen, että siltä pohjalta lähdettiin suunnittelemaan tällaista laajempaa pakettia. Ja laajempaa kohderyhmää ajatellen. ... meillä on tää lähti siitä ajatuksesta, että emme tee tässä mitään ylimääräistä ja uutta, ja alunperinkin se ajatus oli, että nää meidän korkeakouludiplomiopiskelijat tulee näihin meidän normaaleihin nuorisosaasteen tai nuorten koulutusryhmiin, että me ei luotu mitään uutta. (MY)

Kaiken kaikkiaan eri yksiköt suunnittelivat omat koulutuskokonaisuutensa muutaman keskeisen peruseriaatteen pohjalta. Koulutuksen tuli perustua selkeästi osoitettavissa olevaan osaamistarpeeseen ja sillä täytyi olla kysyntää alueellisesti ja/tai valtakunnallisesti. Lisäksi koulutuskokonaisuuksien piti suurelta osin muodostaa jo olemassa olevista ammattikorkeakoulututkintojen osista, jotta ne olisi mahdollista hyväksyä myös osaksi ammattikorkeakoulututkintoa. On olennaista huomioida myös se, että tutkintokoulutuksista poiketen, korkeakouludiplomikoulutukseen hakeutuvilta ei edellytetä aiempia pohjakoulutus- ja työkokemusvaatimuksia.

3.2 Korkeakouludiplomikoulutusten toteutus avoimessa ammattikorkeakoulussa

Koulutuksen järjestäjien haastatteluissa tuli esille, että korkeakouludiplomikoulutuksen järjestämisen avoimena ammattikorkeakouluopetuksena nähtiin liittyvän myös avoimen ammattikorkeakoulun kehittämiseen ja täydennyskoulutukseen:

Me ruvettiin heti miettiä, koska meillä oli avoimen amk:in kehittäminen tullu kauhean keskeiseksi. Olisko tämä sitten sellanen, kun avoimen amk:n kehittämisessä nämä opintopolut oli kauhean tärkeitä, että saadaan ihmiset suorittamaan isompia kokonaisuuksia. Toisaalta kentältä tuli kauhean paljon kysymyksiä siitä, että minkälaista täydennyskoulutusta vois saada. Kun meillä erikoistumisopinnothan loppu, poistui oikeastaan kokonaan, ja meillä jäi tyhjiö siihen, että mikä olis sitten se täydennyskoulutuksen muoto. Se tuntu sopivan sekä siihen avoimen amkin kehittämiseen että siihen täydennyskoulutuksen uudeksi muodoksi kauhean hyvin, koska tää muodostaa kokonaisuuden ja voi hyvin joustavasti miettiä, mikä on se tarve juuri täällä alueella. Oikeastaan sopi se ajatus heti hyvin. (KS)

Toisaalta korkeakouludiplomikoulutuksilla ei katsottu olevan suuria eroja avoimen ammattikorkeakoulun koulutustarjonnan kanssa:

...kun periaatteessa ne ei ole mitään uutta. Se on tätä avoimen amkin tarjontaa, mitä siellä on ollut ennenkin. Niitä on ennenkin yritetty jollakin tavalla nivoo paketeiksikin, se on ehkä vielä jäänyt vähän, että se ei ole niin jämäkkää vielä aikaisemmin ollut. Meillä on lähinnä se päätuote tai se pääpaketti ollut tällainen opintopolku, millä voi siihen tutkinto-opintoihin tähdätä. Kyllä jossakin vaiheessa yritettiin tehdä sellaisia pienempiä paketteja työelämäosaamista kehittäville asiakkaille. Tämä on ehkä nyt jämäköittänyt sitä ja toisaalta sitten tässä on ilmeisesti saatu sieltä yksiköistä ongittua niitä sisältöjä, mitkä voisi olla tosiaan tämän hetken työelämään kovia juttuja. (KS)

... esimerkiksi meidän talossa se nähdään aika potentiaalisena väylänä saada hyviä opiskelijoita ja he valmistuu toivon mukaan nopeasti ja etenee opinnoissaan. Toki ne siellä koko ajan on ollut yhtenä kohderyhmänä mukana työelämässä olevat, jotka hakee lisäpätevyyttä jollakin tavalla tai lisäosaamista lähinnä. Tarjonnan suunnittelutyössä niin musta tuntuu, että se ei tällä hetkellä ole sellainen, että niihin ei ole kauheasti keskitytty. Se on vähän sattuman varassa, että kuinka hyvin sieltä löytyy nimenomaan sitä, mitä se henkilö just tarvitsisi. (KS)

Vaikka korkeakouludiplomikoulutuksen toivottiin tarjoavan korkeakouluopintoihin pääsyn erilaisille vailla korkeakoulututkintoa oleville opiskelijaryhmille, koulutukseen osallistuvien opiskelijoiden ei välttämättä nähty olevan niitä, jotka siirtyvät tutkintokoulutukseen:

... en ajattele sitä porukkaa sellaisena, joka tulisi meille tutkintokoulutukseen. En minä tiedä, en ole nähnyt niitä papereita, että mikä pohjakoulutus niillä on. Onko ne toisen asteen vai onko ne korkeakoulutettuja. Jotenkin huomaan ajattelevani koko ajan, että ei ne ihmiset tule tänne välttämättä jatkamaan. Silloin se olisi varmaan nimenomaan siihen työtilanteeseen sopiva kokonaisuus, millä he sen osaamisen kasvattamista hakee. Ja kenties näkee sitten sillä tavalla, että ala voisi olla sellainen, missä voisi ehkä edetä vielä uudenalaisiin tehtäviin ja tulevat sitten tekemään sitä koko tutkintoa. (KS)

Avoimella ammattikorkeakouluopiskelulla on omat, tutkintokoulutuksesta poikkeavat erityispiirteensä. Merkittävin näistä on koulutuksen maksullisuus. Tämä herätti eri tahoilla kriittisiä kannanottoja jo koulutuskokeiluesitystä tehtäessä. Koulutuksen järjestäjät olivat hyvin perillä siitä, mitä koulutuksen maksullisuus merkitsee alakohtaisesti tarkasteltuna. Kohdeopiskelijaryhmästä riippuen koulutuksen kokonaishinnan (600 euroa) arvioitiin vaikuttavan koulutukseen osallistumiseen. Hakuvaiheessa koulutuksen hinta olikin mietityttänyt eniten gerontologisen kuntoutuksen koulutukseen hakeutuvia, joiden työnantajilla ei välttämättä ollut tuossa vaiheessa taloudellisia resursseja osallistua työntekijänsä koulutuskustannuksiin:

...huomasin, että hankintaosaajan tämä hinta on hyvin edullinen kun taas gerontologisessa kuntoutuksessa taas on oltu hyvin tarkkoja, että tämä hyvin kallista koulutusta. Suomessa on hirveän isot erot siitä, miten resursseja on. (J/P)

Koulutusta voitiin pitää edullisena jollain aloilla, tai koulutuksen hinnasta ei ylipäänsä ollut tullut hakuvaiheessa kyselyjä tai kommentteja:

Sitten me tiedettiin, että tämä ei ole taloudellisesti osallistujille mitenkään paha koska se on Avoimen mukaan se hinnoittelu. ... tähän ei todellakaan maksa paljoa. Tää on heille hyvin, hyvin edullista... Mä en tiedä, millaisia sopimuksia työnantajien kanssa on tehty, mutta mutta olen tienny aikasemmin, että Avoimen koulutusta on työnantajat maksanu, niin miksi ei tätä myös. (KS)

Kukaan ei ole sanonut mitään siitä hinnasta. Mun mielestä se on kuitenkin aika halpa. Minä luulen, että kun sen pystyy vielä osittain maksaa, jos on yksityishenkilö maksaa. Kukaan ei ole sanonut mitään, että miksi se on niin, että onko se korkea tai. (KS)

Koulutukseen ilmoittautuneiden opiskelijoiden ennakkotehtävävastauksissa ei myöskään viitattu koulutuksen maksullisuuteen millään tavalla, mikä saattoi johtua siitä, että he olivat jo osallistumis päätöksensä tehneet tai että ennakkotehtäväkysymyksissä ei kysytty nimenomaan koulutukseen hakeutumiseen vaikuttaneita syitä.

Korkeakouludiplomikoulutukseen toivottiin hakeutuvan myös työttömiä. Työttömillä opiskelijoilla saattoi olla kuitenkin tiedossa työvoimaviranomaisten opintojen laajuudelle asettamat rajoitukset, kuten eräs koulutuksen suunnittelija arvioi:

... saavat 20 % alennusta. Minä en tiedä yhtään, että mitenkä suhtautuu työvoimatoimisto. Miten ne suhtautuu kun puhutaan avoimen, että jos avoimen opiskelijat, niin niitten kanssa on vähän sitä puljantaa. Niitten täytyy miettiä siihen, että mitä saa ottaa ja paljon saa ottaa. (KS)

JAMKin rooli korkeakouludiplomikoulutuskokeilun järjestäjänä näytti selkiytyneen varsin nopeasti. Ammattikorkeakoulun johto, eri yksiköt ja niiden sidosryhmät sekä projektihenkilöstö ottivat huomioon opetus- ja kulttuuriministeriön esittämät periaatteet ja muistiossa esitetyt eriävät kannanotot, kuten kysymykset työelämän osaamistarpeista tai osallistujien pohjakoulutuksesta, jo koulutuksen suunnittelun varhaisessa vaiheessa. Koulutuskokeilun aloittavista aloista käytiin monipuolisia keskusteluja ammattikorkeakoulun sisällä. Koulutusalojen valintaan vaikuttivat monet tekijät. Näitä olivat muun muassa se, että alalla oli jo mietitty ja tehty suunnitelmia, jotka olivat perustuneet korkeakouludiplomityyppisen koulutuksen tarjoamiseen. Nämä puolestaan olivat nousseet vahvasti eri alojen työelämän osaamistarpeista. Eri yksiköiden esityksissä painottuivat lisäksi koulutuksen alueellinen ja / tai valtakunnallinen kysyntä eli tämäntyyppiselle koulutukselle katsottiin olevan alakohtaista tarvetta. Koulutuksen järjestäjät pohtivat haastatteluissa paljonkin sitä, saadaanko kaikkiin koulutuksiin riittävästi hakijoita. Epäilyt eivät kuitenkaan liittyneet tarjottavan koulutuksen sisältöön tai sen toteutustapoihin, sillä niitä oli alun alkaen mietitty eri lähtökohdista. Sen sijaan sellaiset tekijät, kuten korkeakouludiplomikoulutukseen liitetyt kriittiset mielikuvat, sen heikko tunnettuus, nopeasti toteutettu koulutuksen haku aika ja nopea käynnistymisaikataulu loivat epävarmuutta kokeilun käynnistymisvaiheeseen. Koska JAMK on erityisesti alueellisesti suosittu koulutusyksikkö ja se on menestynyt hyvin myös valtakunnallisissa arvioinneissa, ammattikorkeakoululla arvioitiin kuitenkin olevan hyvät mahdollisuudet onnistua korkeakouludiplomikoulutuksen järjestämisessä. JAMKin avoimen ammattikorkeakoulun kokemukset tutkintoja suppeampien opintokokonaisuuksien toteuttajana auttoivat myös ennakoimaan korkeakouludiplomiopiskelun käytännön toteutusta koskeviin kysymyksiin vastaamista.

4

Opiskelijavalintaprosessin toteutus

4.1 Korkeakouludiplomikoulutuksesta tiedottaminen ja hakuprosessi

Tiedottaminen korkeakouludiplomikoulutusten alkamisesta JAMKissa avoimina ammattikorkeakouluopintoina aloitettiin virallisesti maaliskuussa 2014. Koulutuksen markkinoinnin pääkanavana käytettiin JAMKin verkkosivuja, joilla ilmoitettiin myös 13.3.2014 järjestettävästä valtakunnallisesta korkeakouludiplomikoulutuksen lähtökohtia ja alkavia koulutuksia alakohtaisesti esittelevästä seminaarista. Seminaarista tiedotettiin mahdollisimman laajalle korkeakouludiplomikoulutuksesta kiinnostuneelle kohderyhmälle, vaikkakin seminaariin toivottiin osallistuvan erityisesti koulutukseen hakeutuvia opiskelijoita. Seminaarissa osallistujien oli mahdollisuus mennä kuuntelemaan juuri heitä kiinnostavien koulutuskokonaisuuksien esittelyjä ja hankkia lisätietoa koulutussisällöistä ja koulutuksen toteutustavoista. Seminaaria saattoi seurata lisäksi Moniviestimen välityksellä ja tallenteita pystyi katsomaan myös jälkeenpäin, mikä laajensi koulutuksen tiedonvälitysmahdollisuuksia.

Korkeakouludiplomikoulutuksesta ilmoiteltiin paikallisissa ja valtakunnallisissa sanomalehdissä ja erilaisin verkkomarkkinoinnin keinoin. Kaikkia koulutusaloja koskevan yhteisen tiedotustoiminnan lisäksi eri koulutuskokonaisuuksien järjestäjät käyttivät omia verkostojaan koulutuksen markkinoinnissa. Heillä oli käytössään maakunnan merkittävimpien yritys- ja kuntatyönantajien sekä järjestöjen sähköpostilistoja, joiden välityksellä koulutusta markkinoitiin. Alkavasta koulutuksesta mahdollisesti kiinnostuneita tiedotettiin myös henkilökohtaisilla sähköpostiviesteillä. Pääpaino koulutuksen markkinoinnissa oli sähköisessä verkkoviestinnässä. Sanomalehtien ja muiden painettujen tiedotteiden merkitys arvioitiin tämän tyyppisessä nopealla aikataululla alkavassa koulutuksessa selkeästi vähäisemmäksi.

Seuraavassa yhden koulutusalan vastuuhenkilön kuvaus ja arvio koulutuksen markkinoinnista:

Ensinnäkin on lehti-ilmoitukset. Sitten meillä on lähetetty sähköpostitse kirjeitä meidän edellisen vuoden hakijoille sellaisille, jotka eivät olleet päässeet koulutukseen. Sellainen iso työ tehtiin, että poimittiin näitä nimilistoja. Sellainen uusi avaus tehtiin, seurakunnille lähetettiin tietoja, kun meillä oli heidän osoitelistaan. Meillä on yksi henkilö, joka on suunnitteluryhmässä, joka on gerontologisen kuntoutuksen asiantuntija, joka ympäri valtakuntaa käy pitämässä luentoja. Hän on markkinoinut sitten tätä koulutusta ja jakanut tietoa siitä. Tietenkin puhelinsoittoja on tullut ja sähköposteja, ja sitä sellaista työtä teen koko ajan, vastailen heidän kysymyksiinsä. Sitten aika paljon panostetaan sähköiseen markkinointiin. Sitten meillä oli tämä seminaari liittyen tähän. Siinä oli sitten se esittelytilaisuus, niin siinä synty kanssa tosi hyviä keskusteluja sen tilaisuuden jälkeen. Kukaan ei siinä uskaltanut kysyä, mutta sitten kun ne pääsi kahden kesken. Se oli minusta sillain hyvää markkinointia, että ne ihmiset saivat hyvää tietoa siitä keskustelusta, mutta myös meillepäin, että minkälaisia ne ihmiset oli, jotka on kiinnostunut. Siinä näki juuri sen kirjon, ketkä oli tullut sinne paikan päälle. (GK)

Korkeakouludiplomikoulutuksen hakuaika sijoittui välittömästi ammattikorkeakoulujen tutkintokoulutuksen hakuajan jälkeen. Hakuaikaa oli kuukausi 1.4.–30.4.2014, mitä jatkettiin kuukaudella kaikkien opiskelupaikkojen täyttämiseksi. Koulutuksesta tiedottamiseen ja markkinointiin jäi siten tehokasta aikaa pari kuukautta. Opiskelijavalinnan periaatteet olivat joustavammalla tutkintokoulutukseen hakeuduttaessa. Koska koulutukseen hakeville ei asetettu pohjakoulutus- tai työkokemusvaatimuksia, periaatteessa kuka tahansa saattoi ilmoittautua koulutukseen, kunhan oli ilmoittautumisen yhteydessä valmis maksamaan 150 euron suuruisen ilmoittautumismaksun. Koulutukseen hakeuduttiin ilmoittautumisjärjestyksessä sähköisen järjestelmän kautta. Ainoastaan Gerontologinen kuntoutus –koulutuskokonaisuuteen ilmoittautuneille järjestettiin kesäkuussa ryhmähaastattelu, jonka avulla haluttiin varmistaa henkilön soveltuvuus alalle. Lisäksi he tekivät haastattelupäivänä kirjoitustehtävän jaetun ennakkomateriaalin pohjalta. Kirjallinen tehtävä ei kuitenkaan vaikuttanut valintapäätökseen, vaan sillä haluttiin lähinnä selvittää opiskelijoiden opiskeluvalmiuksia ja kirjoittamistaitoja. Koska koulutuksen järjestäjänä on avoin ammattikorkeakoulu, koulutuksessa noudatetaan periaatetta, jonka mukaan koulutus maksaa 10 euroa / opintopiste.

4.2 Koulutuksen järjestäjien näkemykset koulutuksen kohderyhmistä

Koulutuksen järjestäjillä oli erilaisia näkemyksiä siitä, keitä koulutukseen toivottiin ja oletettiin hakeutuvan. Korkeakouludiplomikoulutuksen johto- ja projektihenkilöstö esitti toiveen, että koulutukseen hakeutuisi mahdollisimman heterogeeninen opiskelijajoukko. Koulutuksen nähtiin sekä avaavan väylän korkeakouluopintoihin uusille, vailla aikaisempaa korkeakoulututkintoa oleville opiskelijaryhmille että tarjoavan kokonaista ammattikorkeakoulututkintoa suppeamman, työelämän tarpeita vastaavan koulutuskokonaisuuden jo työelämässä oleville.

...kun ajatellaan työssä jo olevia. Siellä voi olla jotain sellaisia osaamistarpeita, joiden takia ei kannata lähteä suorittamaan kokonaista tutkintoa vaan täydentää sitä osaamistaan. Tai sitten jos on valmistunut toiselta asteelta ja kaipaa jollakin osa-alueella lisää osaamista. Voi olla hyvä ottaa siitä tällainen pala eikä taas koko tutkintoa. Minä näkisin, että opiskelijan kannalta tämä tuo lisää mahdollisuuksia. Tuntuu, että onko niin kuin jatkossa enää tutkintojen suorittaminen ihan yhtä suosittua ja tärkeää, mitä se on tänä päivänä. (J/P)

...vahva toive, että hyvin erilaisia opiskelijoita. Heterogeeninen joukko, niin heterogeeninen kuin vain voi olla. Se oli meidän toive. Muuten ei saada riittävän rikasta kokemuspohjaa arvioinnin tekemiseksi... Alakohtaisesti hieman erilaisia profileja. Liiketalouden alan edustajat, työelämän edustajat kertoivat, että näyttäisi ihan alkuvaiheessa jo, että näyttää, että sillä alalla on työelämässä olevia, hyvin pitkäaikaisissa työsuhteissa olevia, joilla osaamisen kehittämisen tarve voimakas, jotka lainausmerkeissä eivät pääse siitä työkontekstista irtoamaan pitkäjänteiseen, täyspäiväiseen koulutukseen. Siihen tarpeeseen tällanen diplomityyppinen koulutuskokonaisuus saattaa olla vastaus. Se oli yksi profiili. Ja sitten sosiaali- ja terveystieteiden puolella taas on vähän toinen se lähtöasetelma. Siellä on hyvin vahva osaamisen kehittämistarve nyt tällä valitulla alueella. (J/P)

Toivoisin, että joukossa olis mukana myös työttömiä. Meillä on paljon koulutustarjontaa, mutta sitten työttömänä, vaikka olisit kuinka hyvin koulutettu ei olekaan helppo saada pätevää koulutusta. ... minusta tämä palvelee erityisesti semmosia, jotka on olleet jo työelämässä ja niillä on joku tutkinto, ei välttämättä korkeakoulututkinto. Ne siinä ikään kuin hakee sitä lisäpätevyyttä ja ammatillista osaamista ja sitten työllistyminen... Vähemmän ehkä pistäisin panoa vastavalmistuneille, vaikka ylioppilaille ja muille. (J/P)

Eri koulutuskokonaisuuksien koulutuksen suunnittelusta vastaavien odotukset koulutuksiin hakijoista olivat sen sijaan täsmentyneempiä. Koulutuksen opintosisältöjä ja opintojen toteutusta suunnitellessaan he olivat pyrkineet selvittämään muun muassa omien neuvottelukuntiansa ja sidosryhmäkontaktiansa avulla sitä, millaista osaamista alalla tarvitaan ja miten koulutus käytännössä on järkevä toteuttaa erilaisten opiskelijaryhmien kanssa. Jo ennen varsinaisen hakuaajan alkamista he olivat aktiivisesti ottaneet yhteyttä eri tahoihin ja markkinoineet koulutustaan ja tätä kautta he olivat saaneet kyselyjä ja palautetta järjestettävästä koulutuksesta. Varsinaisena hakuaikana koulutukseen hakeutumista suunnittelevien opiskelijoiden ja työnantajien yhteydenotot toivat myös tietoa siitä, millaisia opiskelijoita koulutukseen hakeutuisi ja miten suunniteltu koulutus vastaisi heidän koulutustarpeitaan ja odotuksiaan.

...mehän lähdettiin tästä ennakkoinfo, että tällainen on tulossa 50–60 sähköpostia. ... Kyllä mun henkilökohtainen ja meidän se toive olisi se, että tavalla tai toisella hankintojen kanssa jo tekemisissä tai sitten suunnittelemassa siirtymistä hankinnan tehtäviin. Heillä olisi se käytännön kosketus siihen. En sanoisi niinkään, että tarvii olla käytännön kokemusta tai osaamista hirveesti, mutta käytännön kosketus siihen hankintatoimeen. Se oli ainut toive. Kyllä me hirmu avoimin mielin lähdettiin siihen, mutta kuitenkin niin, että ei haluta rajata ketään. Se tausta ja kokemus, että sitä ei haluttu rajata. Tiedostettiin, että varmaan tulisikin kokemusta, että siitä ei olisi haittaa vaikka se on taustaltaan hyvin heterogeeninen. (HO)

4.3 Opiskelijaksi ilmoittautumisen ja opiskelijavalintojen tulos

Opiskelijapaikat täyttyivät nopeasti jo ennen hakuaajan päättymistä kahdella alalla, hankintaosaja- ja henkilöstö- ja talousosaajakoulutuksissa. Tätä tilannetta oli ennakkoselvittelyjen perusteella osattu myös odottaa. Näihin koulutuksiin tuli hakuaikana lukuisa määrä varasijoille ilmoittautuneita. Sen sijaan kaksi muuta koulutusta ei täytynyt kuukauden hakuaikana ja ilmoittautumisten vastaanottoa jatkettiin vielä juhannukseen asti. Gerontologinen kuntoutus -koulutuskokonaisuuteen ilmoittautumista harkittiin pidempään yhtäältä siksi, että koulutukseen osallistumismaksua pidettiin korkeana (600 euroa), etenkin jos työnantaja ei voinut osallistua sen maksamiseen edes osittain. Toisaalta opiskelumahdollisuuksia työn ohessa punnittiin sekä oman ajankäytön että työyhteisön näkökulmasta:

Ala on sellainen, että siellä on pienipalkkaisia ja työ on raskasta. Harkitaan hyvin pitkään sitä, että sitoudutaanko näin pitkään koulutukseen ja yleensäkin koulutukseen, että mistä ne rahat tulee. Meillä on aika paljon ollut tässä taustalla sellaista, että mitenkä tämä rahoitus keneltäkin onnistuu ja pystyvätkö he. Sitten kun on kyse aikuisesta, niin elämäntilanteet on tämän hakuaajan aikana vaihtuneet ja he ovat joutuneet perumaan. Hyvin tarkkaan harkitsevat ja ottavat monta kertaa yhteyttä ja hakevat päätöksentekoon tukea keskustellen. Minä oletan, että sitten kun he on pitkään harkinneet tätä ja he myös tulevat pysymään sieltä koulutuksessa. (GK)

Hyvin varovaisesti työnantajat (sosiaali- ja terveyspuolella) näyttivät suhtautuvan, että voisivat he antaa sen henkilön lähteä koulutukseen, koska se työn vaativuus ja työajan käyttö, kuormat niin suuret, että siis koko siinä työyhteisössä, isossakin työyhteisössä, on niin suuret. Näytti olevan huolia siitä, että mites koko työyhteisö pärjää, kun jotkut avainhenkilöt lähtee koulutukseen. (J/P)

Maatalousyrittäjien liiketoimintaosaamisen koulutuskokonaisuus oli opiskelijarekrytoinnin kannalta haasteellisin. Yhteisenä hakuaikana koulutukseen ilmoittautui vain kolme hakijaa. Tämän jälkeen

tietoa koulutuksen alkamisesta tehostettiin muun muassa markkinoimalla koulutusta valtakunnallisesti laajalevikkisessä sanomalehdessä ja erilaisin verkkomarkkinoinnin keinoin. Koulutuksen järjestäjät harkitsivat koulutuksen aloittamista jättämistä, mutta kun opiskelemaan ilmoittautui elokuuhun mennessä 16 opiskelijaa, koulutus päätettiin aloittaa alkuperäisten suunnitelmien mukaan. Koulutuksen vastuhenkilö arvioi koulutukseen hakeutumisen verkkaisuuden johtuneen useista tekijöistä. Näistä merkittävin oli se, että nuoren viljelijän aloitustuen saaminen edellyttää 30 opintopisteen suorittamista kyseisistä opintojaksoista, kun tarjotun koulutuskokonaisuusnaisuuden laajuus on 60 opintopistettä. Lisäksi hakuaika oli kiireisintä työaikaa maatalousyrittäjille, joten koulutukseen osallistumispäätöstä ei ehkä ollut aikaa eikä mahdollisuutta tehdä.

Se liittyy siihen sukupolvenvaihdokseen liittyvään nuoren viljelijän tukeen, siihen pitää olla 15 taloudellisia opintoja ja 15 opintopistettä siihen tuotannon alaan liittyviä opintoja. Mutta uskon, että kaikki ei pysty tätä diplomia suorittamaan, 60 opintopistettä. Se on aika optimistista ajatella, että näin tapahtuu. Sehän tarkoittaa, että pitäis sitten sen 20 opintopistettä lukukaudessa niin kuin saada aikaseksi, niin se on tiukka tahti ja sitten ne suoritukset mitä siellä vaaditaan... Suurin osa näistä meidän koulutettavista on kuitenkin viljelijöitä, että tavallaan, no ne ajatukset suuntautuu sitten sinne talvikauden koulutukseen vasta sitten syksyn tullen. Että ei riittävästi sille ennakoida tällaisia asioita. Että en yhtään sille ihmetelly, että hitaasti täytyy, pikemminkin normitilanne. (MY)

Koulutuksiin ilmoittautuneista valtaosa osallistui elokuun 2014 lopussa (28.8.2014) pidettyyn Korkeakouludiplomikoulutuksen aloitusseminaariin. Tässä yhteydessä yleisen informaatio-osuuden jälkeen opiskelijat jakaantuivat omiin ryhmiinsä suunnittelemaan tulevia syksyn opintoja. Seminaaripäivä myös oli ensimmäinen yhteinen tapaaminen opiskelijoille ja lähikontakti koulutuksesta vastaavien kanssa. Ne opiskelijat, jotka eivät päässeet tulemaan paikalle saattoivat seurata seminaaria verkon kautta.

Korkeakouludiplomikoulutukseen ilmoittautuneiden määrä muuttui hieman syksyn kuluessa. Seuraavassa taulukossa 2 esitellään koulutukseen osallistuvien kokonaismäärä ja jakautuminen eri koulutusaloille. Lisäksi taulukossa on ryhmäkohtaisia taustatietoja koulutukseen osallistuvista. Taulukkotiedot perustuvat JAMKin syyskuussa 2014 keräämiin tietoihin.

Taulukko 2. Korkeakouludiplomikoulutuksen vuonna 2014 aloittaneet opiskelijat

Diplomikoulutus	Aiempi tutkinto, n (%)				Opiskelijamäärä, n (%)	Keski-ikä, (vuotta)
	Ammatillinen tutkinto	AMK-tutkinto	Yliopistotasoinen tutkinto	Puuttuva tieto		
Gerontologinen kuntoutus	13 (59 %)	6 (27 %)	2 (9 %)	1 (5 %)	22 (100 %)	43,1
Hankintaosaaja	7 (30 %)	10 (44 %)	5 (22 %)	1 (4 %)	23 (100 %)	41,0
Henkilöstö- ja talousosaaja	17 (71 %)	5 (21 %)	2 (8 %)	0 (0 %)	24 (100 %)	42,8
Maatalousyrittäjien liiketoimintaosaaminen	7 (44 %)	2 (12 %)	7 (44 %)	0 (0 %)	16 (100 %)	37,4
Kaikki diplomi-koulutukset yhteensä	44 (52 %)	23 (27 %)	16 (19 %)	2 (2 %)	85 (100%)	41,4

Tammikuussa 2015 JAMK keräsi lisäksi tietoja vuoden 2014 lopussa koulutuksessa mukana olevista. Koulutusalojen ilmoittamien tietojen mukaan gerontologisen kuntoutuksen koulutuksesta yksi henkilö oli keskeyttänyt koulutuksen ensimmäisen syyskauden aikana ja 21 henkilöä jatkoi edelleen

koulutuksessa. Hankintaosaajan koulutuksessa oli 21 aktiivista, opintopisteitä suorittanutta opiskelijaa ja kaksi henkilöä oli jättänyt opinnot kesken. Henkilöstö- ja talousosaajakoulutuksessa 19 opiskelijaa jatkoi koulutusta ja viisi oli joko keskeyttänyt opinnot tai heidän opintonsa eivät olleet edenneet. Maatalousyrittäjien liiketoimintaosaamista käsittelevässä koulutuksessa taas 16 aloittaneesta opiskelijasta 10 aikoi jatkaa opiskeluaan ja loput olivat sairauslomalla tai eivät todennäköisesti jatka koulutuksessa.

4.4 Opiskelijoiden aikaisempi koulutus ja työkokemus sekä toiveet koulutukselta

JAMK pyytää hyväksymisilmoituksen yhteydessä kaikilta uusilta tutkinto-opiskelijoiltaan ennakkotehtävän palauttamista. Ilmoituksen yhteydessä opiskelijaa kehoitetaan perehtymään kolmeen opintojen suunnitteluun liittyvään aiheeseen: opetussuunnitelmaan (OPS), henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan (HOPS) ja aiemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen (AHOT). Myös korkeakouludiplomiopiskelijoiksi ilmoittautuneiden tuli palauttaa ennakkotehtävä sähköisesti ennen aloitusseminaaria ja opintojen aloittamista.

Ennakkotehtävä ensimmäinen tehtävä kohdistui henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelman ja opetussuunnitelmaan. Opiskelijaa kehoitettiin tutustumaan näihin verkossa oleviin suunnitelmiin ja pohtimaan niiden perusteella, millaista osaamista hän voi saavuttaa koulutuksessa ja millaisissa työtehtävissä hän näkee itsensä toimivan tulevaisuudessa. Toinen tehtävä kohdistui aiemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Opiskelijan odotettiin ensin tutustuvan korkeakouludiplomikoulutuksen nettisivuille ja opetussuunnitelmaan, minkä jälkeen häntä pyydettiin kuvaamaan, millaista osaamista hän on saanut aiemmista työtehtävistä, opinnoista, harrastuksista tai esimerkiksi järjestötoiminnasta. Opiskelijaa pyydettiin myös pohtimaan omaa osaamistaan ja taitojaan siitä näkökulmasta, voisiko hän saada hyväksiluettua tai korvattua osaamisellaan joitakin tulevaan korkeakouludiplomikoulutukseen liittyviä opintoja. Opiskelijoiden pohdintoja kerrottiin myöhemmin hyödynnettävän opettajatutorin kanssa käytävässä keskustelussa.

Opiskelijoilta pyydettiin lupa ennakkotehtävän käyttämiseen tutkimustarkoitusta varten. Seuranta- ja arviointitutkimusta varten saatiin käyttöön yhteensä 70 opiskelijan ennakkotehtävät ilman muita tunnistetietoja kuin opiskelijan koulutusala. Vastaajajoukosta puuttuu siten 15 opiskelijaksi valitun vastaukset. Eri koulutusalaryhmien pienen koon vuoksi ja henkilöiden identifioinnin välttämiseksi ennakkotehtävävastauksia ei tarkastella yksityiskohtaisesti koulutusaloittain. Opiskelijajoukon kuvauksissa käytetään suoria lainauksia opiskelijoiden vastauksista.

Seuraavassa käsitellään korkeakouludiplomiopiskelijoiden koulutustaustoja, aiempaa työkokemusta sekä sitä millaisissa tehtävissä opiskelijat arvioivat toimivansa lähitulevaisuudessa. Koulutustaustan osalta tarkastellaan, sijoittuuko se samalle vai eri alalle kuin nyt alkava koulutus. Myös työkokemuksen osalta huomioidaan, mille alalle ja tasolle se sijoittuu. Nämä alakohdaiset sisältökuvaukset täydentävät aiemmin taulukossa 2 esitettyjä opiskelijatietoja.

Gerontologinen kuntoutus

Gerontologisen kuntoutuksen koulutuksen aloittaneista kaikki ovat naisia. Heidän keski-ikänsä on korkeampi kuin muiden koulutuskokonaisuuksissa aloittaneiden, 43,1 vuotta. Ennakkotehtävien vastausten (n = 21) perusteella valtaosan (71 %) koulutustausta oli sosiaali- ja terveysala. Alanvaihi-

tajia, joilla ei ole alan pohjakoulutusta, ei aloittajaryhmässä ollut kuin muutama. Seuraavassa vailla pohjakoulutusta olevan ja alanvaihtajan kuvaukset koulutustarpeestaan:

Koska minulla ei ole ennestään mitään kokemusta sosiaalialalta, uskon että minulla on paljonkin oppimista. Uskon oppivani paljon sekä teoriassa että käytännössä, ja on mielenkiintoista, että opintoihin kuuluu joku tietty harjoittelu tai hanke, jonka uskon tuovan minulle oivan mahdollisuuden tutustua minulle toistaiseksi aivan uuteen alaan. Voin kuvitella että koulutuksen jälkeen haluan perehtyä alaan tarkemmin ja hankkia käytännön työkokemusta sosiaalialalta...

... olen aiemmalta koulutukseltani tradenomi (talous ja hallinto). Minulle on tärkeää se, että koulutus mahdollistaa alan vaihtamisen sosiaali- ja terveysalalle. Tavoitteenani on hakeutua korkeakouludiplomin jälkeen joko sosionomi- tai kuntoutuksen ohjaaja-koulutusohjelmaan tutkinto-oppilaaksi.

Opiskelijoiden pohjakoulutuksen taso vaihtelee. Koulutuksen aloittavista yli puolella on ammatillinen tutkinto, joista neljällä myös erikoisammattitutkinto, ja toisen ryhmän muodostavat henkilöt, joilla oli jo opintojen alkaessa alempi ammattikorkeakoulututkinto. Eräillä koulutuksen aloittaneista oli alalta monenlaisia aiempia opintoja:

Olen käynyt vanhustyön erikoisammattitutkinnon ja koen että minulla on hallussa ikääntyneen toimintakyky ja sen tukeminen. Perushoitotyötä olen tehnyt useita vuosia ja tehnyt yhteistyötä myös verkostojen kanssa. Teen parhaillaan avoimeen yliopistoon gerontologian perusopintoja ja koen että sitäkin kautta että toimintakyky ja sen arvioiminen eri mittareilla on minulla hallussa. Olen käynyt myös muistihoidokoulutuksen ja saanut sitä kautta koulutusta mm. ravitsemuksen ja muistin arvioimiseen. Ikääntyneitä koskevaa lainsäädäntöä olen myös lukenut, tosin uusia lakeja on tullut ja tulee koko ajan jotka myös vaikuttavat ikääntyneeseen ihmiseen.

Olen suorittanut Lapin Yliopistoon kuntoutustieteen perus- ja aineopinnot (60 op). Arvioin niiden kautta saaneeni käsityksen esim. sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkuuksista, toimintaympäristöistä ja yhteistyöstä.

Neljäsosa ennakkotehtävään vastanneista ilmoitti harkitsevansa ammattikorkeakouluopintoja alalta. Tässä joukossa oli myös jo yhden AMK-tutkinnon suorittaneita, kuten seuraava vastaus osoittaa:

Olen opiskellut aiemmin JAMK:ssa tradenomiksi. Minulla on myös ylioppilastutkinto ja merkonomin tutkinto. Nyt työskentelen vuodeosastolla, jolla paljon mm. muistisairaita ja pitkäaikaispotilaita, joilla on erittäin huono liikuntakyky. Aikaisemmalta koulutukseltani olen jo lähihoitaja ja haaveenani on mahdollisesti vielä suorittaa sairaanhoitajan opintokokonaisuus. Diplomin suorittaminen hyväksytysti auttaa minua mahdollisissa jatko-opinnoissani eteenpäin.

Osa aloittavista opiskelijoista on toiminut terveys- ja sosiaalialan erilaisissa työtehtävissä varsin pitkään. Työkokemusta erilaisista työtehtävistä on kertynyt joillakin jo 10–20 vuotta. Yleisimpiä ilmoitettuja ammattinimikkeitä ovat lähihoitaja, sairaanhoitaja, osastonhoitaja ja sosiaaliohjaaja. Osa heistä toimii jo tällä hetkellä vanhusten ja vanhustyön parissa, useimmat julkisella sektorilla. Koulutuksen aloittavista osa ilmoitti toimivansa perushoitotehtävissä ammattinimikkeensä mukaisesti, mutta mukana on myös vanhustyön asiantuntija- ja johtotehtävissä toimivia. Joillakin vastanneista on monipuolista alan koulutusta ja työkokemusta:

Minulla on kodinhoitajan koulutus ja olen työskennellyt useamman vuoden kotipalvelussa vanhusten parissa. Sosiaaliohjaajan koulutukseen sisältyi harjoittelujakso vanhainkodissa. Kuntoutusasioihin olen perehtynyt (x-laitoksessa) työskennellessäni. Työkokemus koostuu suurelta osalta sosiaalityön eri tehtävistä (lastensuojelu, vammaispalvelu, toimeentulotuki, palveluohjaus).

Työssäni terveyskeskuksen vuodeosaston sairaanhoitajana ja osastonhoitajana on karttunut vankka tieto-taitoperusta monialaiseen gerontologiseen ja toimintakykyä edistävään hoitotyöhön sekä ennaltaehkäisy merkitykseen. Tarvitsen kuitenkin tietojen päivitystä. Tarvitsen uusia tuulia ohjaukseen ja motivointiin.

Vastaaajista monet toistivat omaa osaamisen kehittymistä koskevassa ennakkotehtävävastauksessaan opetussuunnitelman virallisia tavoitteita: omien tietojen ja osaamisen lisäämistä, moniammatillisen

ta yhteistyötä, yksilöllisen kuntoutuksen suunnittelua ja toteuttamista jne. Ylipäänsä vastauksissa painotettiin gerontologisen kuntoutuksen keskeisiä piirteitä. Sen sijaan omat tavoitteet eriytyivät opiskelijan koulutus- ja työkokemuksen mukaan. Osa ilmoitti harkitsevansa uudenlaisia työtehtäviä, osa arveli jatkavansa nykyisissä, mutta vaativammissa tehtävissä:

Tulevaisuudessa saatan jatkaa nykyisessä työssäni, työtehtävät saattavat muuttua. En kuitenkaan sulje pois uusia mahdollisuuksia, kuntoutuksen ohjaajan amk-koulutus kiinnostaa ja sitä kautta uudet työtehtävät.

Vaikka tykkäänkin tehdä nykyistä työtäni ihan perushoidossa niin tulevaisuudessa haluaisin olla vastuullisemmassa ja "johtavammassa" asemassa, jossa voisin myös vaikuttaa kokonaisuuteen.

Koulutuksen myötä uskon olevani monipuolisempi omassa työssäni ikäihmisten parissa, työnkuvani tuskin muuttuu (laaja työnkuva kotipalveluohjaajana), minulla on toivottavasti annettavaa tämän jälkeen sekä asiakkaille että työka- vereille ja voin saada kuntouttavan työotteen uusille ulottuvuuksille kaiken ohjauksen merkityksen lisääntyessä.

Useimmat gerontologisen kuntoutuksen vastaajista eivät halunneet tai osanneet tarkemmin määritellä, mitä tulevista opinnoistaan he voisivat saada hyväksiluettua aiemmalla osaamisellaan. Opiskelijoilla oli kuitenkin monenlaisia opintoja suoritettuna, kuten alan erikoisammattitutkinto, korkeakoulutasoisia opintokokonaisuuksia, johtamis- ja yrittäjyysopintoja, kieli- ja viestintäopin- toja tai atk-opintoja. Opiskelijoiden oli myös vaikea arvioida aiemman työkokemuksen merkitystä hyväksilukemisen kannalta, mikä tiivistyy seuraavaan vastaukseen:

Odotan koulutukselta paljon, enkä vielä tässä vaiheessa osaa ajatella mitä kenties voisin korvata esim. työkokemuksen kautta.

Koulutukseen osallistuvien heterogeenisestä koulutus- ja työkokemustaustasta johtuen koulutuksen toteutus kaikille yhteisenä koulutuksena on haasteellista. Toisaalta tämä antaa mahdollisuuden myös hyödyntää tuloksekkaasti opiskelijaryhmän moniammatillisuutta ja työkokemusta lähiope- tusjaksoilla.

Hankintaosaaja

Hankintaosaaja koulutuskokonaisuus oli hakuvaiheessa suosituin kaikista tarjotuista koulutuksista. Koulutukseen osallistujaryhmässä on nuorimmat opiskelijat, heidän keski-ikänsä on 41,0 vuotta. Miehiä opiskelijoista on 35 prosenttia.

Ryhmän pohjakoulutus on varsin korkea, 66 prosenttia heistä oli jo suorittanut korkeakoulu- tutkinnon. Ennakkotehtävän vastausten (n = 17) perusteella ryhmässä ei ole opiskelijoita, jotka suunnittelisivat ammattikorkeakoulututkinnon suorittamista. Joiltakin opiskelijoilta kuitenkin puuttuu sekä alan koulutusta että työkokemusta, mutta heidänkään opiskelunsa ei ole tutkinto- tavoitteista:

Aikaisempaa kokemusta ei varsinaisesti ostajan työstä olen, niin tarvitsen laajaa tietotaitoa kys. alalta. Olen hakemas- sa kurssilta tietotaitoa – en tutkintoa/opintopisteitä.

Minua on kiinnostanut hankintaosaaminen jo useamman vuoden ajan, opiskeltuani yhden "purchasing management" kurssin JAMKissa. Valmistuttuani JAMKista olen myös hakenut alan töitä (ostoassistentti) mutta en ole niitä kokemuksen puutteen vuoksi kuitenkaan saanut. Suoranaisia hankintatehtäviä en ole missään vielä päässyt tekemään ja siksi haluaisinkin päästä harjoittelemaan niitä diplomikoulutuksessa erilaisten oikeiden esimerkkitaustan avulla.

Osa vastaajista perusteli omaa kouluttautumistarvettaan sillä, että oli jo pitkään toiminut osto- ja hankintatehtävissä ilman muodollista alan koulutusta:

Olen toiminut yhteensä 9 vuotta tehtävässä, jossa olen tehnyt julkisia hankintoja (ja tuota ennenkin satunnaisesti). Jokaisen hankintaprosessin aikana on tullut tunne, että pitäisi syventää ja päivittää hankintaosaamistaan. Hankinta-asioiden ei ole koskaan valmis, eikä tiedä asioista tarpeeksi. Olen työssäni tehnyt hankintoja, sekä isompia ja pienempiä. Olet "itseoppinut" eli suoritettuja kursseja / opintokokonaisuuksia minulla ei ole.

Hankintaosaamiseni pohjautuu työkokemukseen teollisuudessa ja työnantajan järjestämiin koulutuksiin. Hankintoihin liittyvää tutkintoa minulla ei ole ja kokemus on tullut työtehtävistä strategisena ostajana (3 vuotta) sekä ostopäällikkönä (3 vuotta).

Hankintaosaajakoulutuksen aloittavista useat toimivat organisaatioissaan vaativissa asiantuntija- ja johtotehtävissä. He ilmoittivat tämänhetkisinä ammattinimikkeinään ja tehtävinään olevan esimerkiksi hankinta- ja kehittämisspällikkönä toimiminen tai tarkemmin määrittelemättömät esimies- ja johtotehtävät. Vastanneista kaikki eivät ilmoittaneet pohjakoulutustaan ja heistä osa oli ilmeisesti edennyt organisaatiossaan vaativampiin tehtäviin osallistuttuaan työnantajan järjestämään koulutukseen tai lyhytkestoisille täydennyskoulutuskursseille.

Koulutukseen osallistumista ei näin ollen ole perusteltu pohjakoulutuksen nostamisen tai todistuksen näyttämisen tarpeella vaan pikemminkin substanssiosaamisen vahvistamisella ja päivittämisellä, mitä seuraavat vastausesimerkit hyvin kuvaavat:

Koulutuksessa pyrin suuntautumaan julkisiin hankintoihin, jonka osalta pyrin syventämään ja laajentamaan nykyistä osaamistani. Lisäosaamista tarvitsen mm. viestinnästä, koska hankintatoimen johtaminen vaatii viestintätaitoja muun johtamisen tavoin. Lisäksi useimmat julkisen sektorin kehityshankkeet johtavat nykyään jonkinlaisiin hankintoihin varsinkin palvelupuolella. Myös julkisten hankintojen oikeusturvakeinojen osalta osaamistani tulee kehittää.

Toivon, että saan syventää ja ennen kaikkea päivittää osaamistani kaikkiin hankintoihin liittyviin osa-alueisiin. Mitä enenemässä määrin nyt ja tulevaisuudessa tarvitaan hankintaosaajia niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Hankinnat ovat keskeinen osa kaikkea liiketoimintaa ja onnistuneet hankinnat tukevat oman organisaation kannattavaa toimintaa.

Osa vastaajista arvioi koulutuksen jälkeenkin pysyvänsä nykyisissä työtehtävissään:

Kilpailutan vuosittain isoja kokonaisuuksia ja tätä kautta vaikutan suureen asiakasjoukkoon. Olemme siirtyneet sähköiseen kilpailuttamiseen ja se luo omat haasteensa. Toivoisin koulutuksen kautta saavani uusia näkemyksiä ja tapoja toimia. Sopimuksen hallinta on työni kannalta merkittävin asia ja tähän toivoisin löytäväni uusia pelimerkkejä, jolla hallita kokonaisuuksia. Tulen varmasti toimimaan samoissa tehtävissä jatkossakin.

Jatkossa uskon työskenteleväni edelleen hankinnan parissa ja tämän koulutuksen avulla voin laajentaa näkökulmaani jotta ymmärrän miten asioita muissa yrityksissä hoidetaan.

Myös uudet ja vaativammat työtehtävät olivat joidenkin vastaajien suunnitelmissa, kuten seuraavat vastausesimerkit osoittavat:

Opiskelusta on myös hyötyä koko yrityksemme toiminnan kehittämiseksi. Tulevaisuudessa olen todennäköisesti enemmän yrityksemme asiantuntijana hankintaprojekteissa ja ohjaan myös asiakkaitamme hankinnoissa ja niiden suunnittelussa.

Itseni näen toimivan hankintatoimen johtajana ja vastuullisena esimiehenä. Tavoite on se, että hankintatyöt ovat liki 100 %:sesti työnkuvana jatkossa.

Opiskelijat arvelivat saavansa hyväksiluettua esimerkiksi osia aikaisemmasta valmiista amk- tai yliopistotutkinnostaan, ICT-opintoja, viestinnän opintoja ja kieliopintoja. Osa vastaajista ei esittänyt mitään toiveita aikaisempien opintojen tai työkokemuksen hyväksilukemisesta alkavissa opinnoissaan:

Olen valmistunut logistiikka insinööriksi vuonna 2001 joten mielelläni päivittäisi tietoni tämän päivän tasolle ja haluan opiskella kaikki opintoihin kuuluvat kurssit. En siis halua yrittää saada hyväksiluettua mitään tämän koulutuksen kursseja edellisillä opinnoillani.

Ennakkotehtävävastausten perusteella näyttää siltä, että hankintaosaajakoulutuksen aloittavista monet ovat toimineet jo pitkään alan tehtävissä. Suurella osalla heistä on korkeakoulututkinto, johon he hakevat täydentävää osaamista korkeakouludiplomiopinnoilla. Opiskelijoiden koulutustarpeet nousevat enemmän nykyisten työtehtävien osaamisvaatimusten kasvamisesta kuin muodollisen pätevyuden lisäämisestä. Joukossa on myös sellaisia opiskelijoita, jotka haluavat suuntautua hankintoihin ja siten parantaa työllistymistään tai etenemistä vaativampiin ja vastuullisempiin tehtäviin erilaisissa työorganisaatioissa. Opiskelijoiden pohjakoulutus on varsin korkea, mikä edellyttää koulutukselta joustavuutta ja yksilöllistämistä, vaikkakin monet kokevat että asioiden kertaaminen ja päivittäminen on heille tärkeää.

Hankintaosaajakoulutuksen aloittavat opiskelijat eivät tavoittele opintopisteitä, tutkintoa tai todistuksia opinnoillaan, vaan heille koulutus tarjoaa vahvasti täydennyskoulutustyyppistä osaamisen lisäämistä ja syventämistä nykyisissä tai tulevaisuudessa tehtävissä.

Henkilöstö- ja talousosaaja

Henkilöstö- ja talousosaajakoulutuksen opintokokonaisuuteen ilmoittautuneita tuli hakuaikana niin paljon, että heistä olisi voitu muodostaa kaksi opiskelijaryhmää. Tämä osoitti, että koulutuksen toteutustapa, pelkästään verkko-opintoina suoritettava koulutus ei heikentänyt koulutukseen osallistumishalukkuutta. Itse asiassa se saattoi olla yksi tekijä, joka houkutteli työelämässä toimivia ilmoittautumaan koulutukseen. Lisäksi koulutuksen kohdentuminen sekä taloushallintoon että henkilöstöjohtamiseen laajensi potentiaalista hakijajoukkoa. Ennakkotehtävävastauksissa (n = 20) koulutukseen hakeutumisen syiksi kerrottiinkin erilaisia näiden kahden osaamisalueen kehittämistavoitteita:

Tässä koulutuksessa voin ennen kaikkea kehittää tietojani ja osaamistani henkilöstöhallinnon alueella. Esimiestyö ja oman työn kehittäminen ovat osa-alueita, joissa minulla on paljon lisää opittavaa. Taloushallinnon osalla etenkin taloushallinnon tuki johtamisen apuvälineenä ja strategian toteuttamisen tukena ovat alueita, joissa toivon oppivani paljon lisää.

Tyypillistä tälle ryhmälle on, että monilla opiskelijoilla on alan koulutustausta ja alan työkokemusta. Suurella osalla ilmoittautuneista opiskelijoista (71 %) pohjakoulutuksena on ammatillinen tutkinto. He kuitenkin saattoivat ilmoittaa suorittaneensa erilaisia kursseja ja tutkintoja alalta. Ilmoitettujen koulutusten laajuus ja sisällöt tosin vaihtelivat paljon, muutaman päivän kurseista 30–40 opintopisteen laajuisiin ammattikorkeakoulun erikoistumisopintoihin. Tyypillisesti opintojen kerrottiin sisältäneen taloushallintoa, kirjanpitoa, tietotekniikkaa, taulukkolaskentaa. Seuraavassa yhden vastaajan kuvaus koulutustarpeestaan:

Haen koulutuksesta ajantasaista tietoa hyödynnettäväksi nykyisessä työtehtävässäni henkilöstöjohtajana, johon siirryin tämän vuoden alussa. Tarvitsen työssäni pääsääntöisesti henkilöstöjohtamiseen ja osaamisen kehittämiseen liittyvää tietoa ja taitoja, niin strategisen tason ajattelua kuin operatiiviseen toimintaan liittyvää osaamista ja asioiden näkemistä erilaisista näkökulmista. Aiempaa koulutusta henkilöstöjohtamiseen tai siihen liittyvään lainsäädäntöön minulla ei varsinaisesti ole, vaan osaamista on kertynyt 30-vuotisen työuran aikana eri tehtävistä sekä työn ohella suoritetuista tutkinnoista ja valmennuksista.

Joillakin koulutukseen ilmoittautuneista oli jo alan korkeakoulututkinto ja monipuolista työkokemusta alalta, mutta koulutuksella haluttiin hakea lisäosaamista:

Olen tehnyt aikaisemmissa opinnoissa mm. tradenomin ja tradenomi YAMK:n tutkinnot, joten esim. taloushallinnon perusteet ovat hallinnassa. Koulutuksiani myös tukee monipuolinen työkokemukseni, niin nykyisessä työssäni, kuin aikaisempien työvuosieni aikana tekemäni työtehtävät (mm. tilintarkastuksen parissa). Haen koulutuksesta lisäosaamista nimenomaan HR-kysymyksiä parissa; lain tuomista velvoitteista ja henkilöstön johtamisesta. Omaan vahvan kokemuksen ja koulutuksen taloushallinnon sekä johtamisen parista mutta silti haluan syventää HR-osaamistani.

Ne korkeakouludiplomikoulutuksen aloittavat, joilla oli ammatillinen pohjakoulutus eivät kuitenkaan suunnitelleet AMK-tutkinnon suorittamista. He olivat jo saavuttaneet päällikkö- tai esimiesaseman organisaationsa sisäisessä kouluttautumisympäristössä pitkän ja monipuolisen työkokemuksensa avulla. Aikaisempien opintojen suorittamisesta oli kuitenkin voinut jo kulua aikaa, ja koulutuksesta haetaan ajantasaista ja syvempää tietoa nykyisiin työtehtäviin.

Koulutuksen hankkimisen arvioitiin myös parantavan työllistymistä ja sijoittumista haastavampiin tehtäviin, kuten seuraavat vastausesimerkit osoittavat:

Olen aiemmin suorittanut [tutkintonimike poistettu] AMK-tutkinnon, mutta en ole saanut koulutustani vastaavaa työtä. Tämän vuoksi haluan laajentaa osaamistani talousasioissa, jotta voisin tulevaisuudessa työllistyä mielenkiintoisiin ja haastaviin työtehtäviin.

Tulevaisuudessa näen itseni samassa työssä /työpaikassa, missä olen parhaillaan mutta koulutus antaa minulle mahdollisuuden laajentaa työnkuvaani ja ottaa uusia vastuualueita sekä tehostaa nykyisten tehtävien hoitoa.

...nyt haluan tähdätä urallani korkeammalle. Henkilöstö- ja talousosaaja-koulutuksen sisältö syventää osaamistani ja toivottavasti tarjoaa uusia näkökulmia ja tilaisuuden kehittää itseäni niin ammatillisesti kun yksityishenkilönäkin. Tulevaisuudessa näen itseni jonkin pienen yrityksen esimiehenä tai tekemässä määräaikaista työsuhteita projektipäällikkönä.

Eräät vastaajat arvelivat jatkavansa joko nykyisissä tehtävissään tai siirtyvänsä toiseen organisaatioon:

Toimin jo keskikokoisen yrityksen talousjohtajana. Tulevaisuudessa näen itseni edelleen talousjohtajana/-päällikkönä tai controllerina tai asiantuntijana tai kouluttajana talous- tai henkilöstöhallinnon projekteissa.

Tulevaisuudessa näkisin itseni joko nykyisessä työssäni myyntipalvelun esimiehenä koordinoiden myyntipalvelun asioita talon sisäisesti (tuotteistus, markkinointi, hinnoittelu, ohjelmistojen ylläpito, verkkokaupan kehittäminen ym.) sekä myynnin kehittäminen tai mahdollisesti jossain muussa yrityksessä henkilöstöhallinnon puolella, koordinoimassa ja kehittämässä henkilöstöpalveluita, esim. henkilöstökoordinaattorina tai henkilöstö- ja talousassistenttina tms.

Koska osalla koulutukseen hakeutuneista oli saman alan koulutustausta ja varsin mittava työkokemus alalta, he osasivat tarkemmin eritellä, mitä opintojaksoja voisivat saada hyväksiluettua aiemmillä opinnoillaan ja työkokemuksensa perusteella. Osan ammattikorkeakoulututkinnon opinnoista arveltiin korvaavan sellaisenaan tulevia opintojaksoja, osan työkokemuksesta toivottiin olevan hyväksyttävissä näyttöjen kautta.

Henkilöstö- ja talousosaajakoulutukseen ilmoittautuneet olivat hyvin perillä siitä, millaista osaamisen kehittämistä koulutus tarjoaa. Pitkän työuran alan tehtävissä tehneet tavoittelevat koulutuksella tietojensa ja osaamisensa syventämistä ja ajantasaistamista. Niille, jotka jo toimivat johto- ja esimiestehtävissä, koulutus on luonteeltaan lähinnä syventävää täydennyskoulutusta, etenkin jos osa opintojaksoista on hyväksiluettavissa aiempien opintojen ja muiden näyttöjen avulla. Osalle koulutukseen hakeutuneista koulutus sen sijaan tarjoaisi mahdollisuuden pätevoityä talous- ja henkilöstöhallinnossa, minkä perusteella he voivat tavoitella uusia, parempia ja haasteellisempia työtehtäviä erilaisissa organisaatioissa.

Maatalousyrittäjien liiketoimintaosaaminen

Maatalousyrittäjien liiketoimintaosaamisen koulutuskokonaisuuteen ilmoittautui (muuta koulutuksia pidempänä ilmoittautumisaikana) yhteensä 16 opiskelijaa. Tässä ryhmässä on enemmän kuin muissa ryhmissä Keski-Suomen ulkopuolella asuvia henkilöitä, vaikka koulutuksen arveltiin suunnitteluvaiheessa profiloituvan nimenomaan alueellisena koulutuksena. Koulutuksen voimakas valtakunnallinen markkinointi ilmeisesti laajensi hakijajoukkoa.

Koulutustaustaltaan opiskelijat ovat varsin korkeasti koulutettuja, yhdeksän heistä on suorittanut korkeakoulututkinnon. Ennakkotehtävävastausten (n = 12) mukainen opiskelijoiden koulutustaustan alakohtainen tarkastelu osoittaa, että ryhmän pohjakoulutustausta on hyvin monipuolinen. Vastajaat kertovat, että he ovat suorittaneet yliopistotasoisia opintoja maa- ja metsätalous-tieteellisellä alalla, tekniikassa, kasvatustieteissä, kauppatieteissä (laskentatoimi, markkinointi). Osa vastaajista ilmoitti pohjakoulutuksenaan olevan ammatillisen koulutuksen, kun taas joillakin oli suoritettuna johtamisen tai yrittämisen erikoisammattitutkinto. Koulutuksen aloittavien koulutustaustat vaihtelevat siis varsin paljon näin pienessä ryhmässä.

Toisaalta aloittajaryhmässä on mukana sekä alan vaihtajia että vailla alan pohjakoulutusta olevia henkilöitä, jotka tavoittelevat myöhemmin ammattikorkeakoulututkintoa. Suoritetut korkeakouludiplomiopinnot voidaan myöhemmin sisällyttää osaksi agrologin tutkintoa. Tyypillistä opiskelijaryhmälle on, kuten odotettavissa olikin, että opiskelijaksi hakeutuneella tai hänen perheellään on oma maatalousyrittäjä. Ennakkotehtävävastausten perusteella kouluttautumisen tarve nousee muun muassa maatalouden sukupolvenvaihdoksista ja maatalousyrittäjyyteen liittyvistä kehittämistarpeista:

Tilallamme on menossa sukupolvenvaihdos ja uudelleen suuntautuminen. Tähän tarvitsen pakollisten opintopisteiden lisäksi käytännön työkaluja ja alakohtaista asiantuntemusta.

Toivon koulutuksen auttavan oman tilan kehittämisessä. Tulevaisuutta suunniteltaessa on aika miettiä, kuinka toiminnot voi tehostaa. Toivon koulutuksen auttavan investointisuunnitelmien kannattavuuden arvioinnissa, tuotantokustannuksien laskemisessa, tuotteiden hinnoittelussa ja markkinoinnissa.

Koulutuksen myötä haen osaamista isomman yksikön johtamiseen. Opin hahmottamaan ydinasiat, mihin kannattaa keskittyä. Myös henkilöstöjohtaminen on tulevaisuutta tilallamme.

Eräs vastaajista aikoo toimia osa-aikaisena maatalousyrittäjänä muiden töiden ohessa:

Koulutuksessa saan valmiudet jatkaa vanhempieni maatalousyrittäjästä. Olen lähes koko ikäni asunut vanhempieni maatilalla. Koulutuksessa opin asioita liiketoiminnasta, viljelystä, ruokinnasta, EU-tuista, verotuksesta ja kirjanpidosta. Tulevaisuudessa näen itseni käyvän töissä rakennus- tai jollain muulla alalla ja samalla viljelen maata.

Tulevaisuuden tavoitteet eivät kuitenkaan liity kaikilla opiskelunsa aloittavilla oman maatalousyrittäjyyden pyörittämiseen, vaan osa heistä katsoo, aiemmasta koulutustaustastaan riippuen, tulevan koulutuksen mahdollistavan siirtymisen myös muihin alaan liittyviin tehtäviin:

Olen opiskellut Maatalous- metsätieteellisessä pääaineeni metsäsuunnittelu, mutta mielestäni koulutusta voi harvoin olla liikaa. Aion tulevaisuudessa toimia mm. maa- ja metsätalouteen liittyvissä konsulttitehtävissä joihin tarvitsen kattavan näkemyksen koko alasta, sen toimenpiteistä ja menetelmistä.

Olen koulutukseltani kauppatieteiden maisteri. Tulen jatkossakin työllistymään maatalouden ulkopuolella ja koulutus antaa paremmat mahdollisuudet työllistyä maaseudun ja maatalouden kehittämisen parissa.

Olen toiminut maatalousyrittäjänä ja minulla on myös koulutus alalle (MMM, agronomi). Toki tietämystä on pidetty yllä ja ajan tasalla käytännön töiden ohessa, mutta koen että vaikkapa opettajan työhön hakeutumista varten pätevyminen / tietämyksen ajantasaisuuden osoittaminen tuoreella koulutuksella on tarpeen.

Korkeakouluopintoja suorittaneet esittivät joitakin opintojaksoja hyväksiluettavaksi aikaisempien opintojen ja työkokemuksen perusteella. Osa heistä oli kuitenkin valmis suorittamaan kaikki opintojaksot:

Lähtökohtaisesti en haluaisi hyväksilukea aikaisempia opintojani vaan valita minulle uusia opintojaksoja. Uuttahan tulisi tänne oppimaan. Jos kuitenkin esim. työtilanteeni johdosta pysty edistymään opinnoissani halutulla tavalla voisin asiaa selvittää uudelleen.

Olen suorittanut lukion, metsätalouden perustutkinnon ja maa- ja metsätieteiden kandidin opinnot metsätieteissä. Olen toiminut asiakasneujana, markkinointiassistenttina ja markkinointipäällikkönä metsäalalla. Omaa tilaa olen hoitanut vuodesta 2009. Olen tehnyt ja opiskellut monenlaisia asioita mutta en usko näiden antavan edellytyksiä hyväksilukemiseen.

Maatalousyrittäjien liiketoimintaosaamisen koulutuskokonaisuuteen ilmoittautuneiden ryhmä koostuu hyvin heterogeenisestä opiskelijajoukosta. Mukana on sekä vailla alan pohjakoulutusta olevia että korkeakoulututkinnon suorittaneita, minkä vuoksi yhtenäisen koulutuksen tarjoaminen heille on haasteellista. Myös opiskelijoiden suunnitelmat tulevaisuuden työtehtävistä vaihtelevat: osa aikoo jatkaa maatalousyrittäjänä kotitilallaan joko päätoimisesti tai osa-aikaisesti, osa suuntautuu erityyppisiin alan asiantuntijatehtäviin.

5

Koulutuksen organisointi, opetussisällöt ja pedagogiset ratkaisut

Korkeakouludiplomikoulutuskokeilussa toteutetaan neljää opintokokonaisuutta: Gerontologinen kuntoutus, Hankintaosaaja, Henkilöstö- ja talousosaaja ja Maatalousyrittäjien liiketoimintaosaaminen. Kaikkien koulutusten kokonaislaajuus on 60 op, mutta yksittäisten opintojaksojen laajuudet ja suorittamistavat vaihtelevat koulutusaloittain. Opintokokonaisuuksien yleiskuvaukset, opintojen sisällöt ja suoritustavat kuvataan taulukossa 3.

Taulukko 3. Korkeakouludiplomikoulutukset (www.jamk.fi/fi/koulutus/korkeakouludiplomi/)

Opintokokonaisuus	Yleiskuvaus	Opintojen toteutus-tapa	Opintojen sisältö ja laajuus
Gerontologinen kuntoutus	<p>Osaamista ikääntyvien ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä, osallisuuden lisäämisessä ja monialaisessa gerontologisessa kuntoutuksessa.</p> <p>Henkilöille, jotka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – työssään tarvitsevat uudenlaista osaamista – ovat vailla ammattikorkeakoulututkintoa. <p>Koulutukseen järjestettiin 9.6.2014 soveltuvuuskoee, johon sisältyi ryhmäkeskustelu ja kirjallinen tehtävä.</p>	<p>Monimuoto-opintoina ja osa opinnoista verkko-opintoina.</p>	<p>Yhteensä 60 op</p> <p>JAMK:n yhteisiä opintoja</p> <ul style="list-style-type: none"> – mm. ICT-valmiudet, viestintä ja kielet, yrittäjyys ja innovaatiot <p>Sosiaali- ja terveysalan perusopintoja 30 op</p> <ul style="list-style-type: none"> – Sosiaali- ja terveysalan asiakkuus 10 op – Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen 10 op – Sosiaali- ja terveysalan toimintaympäristöt 10 op <p>Valinnaisia sosiaali- ja terveysalan ammattiopintoja 10(-15) op</p> <ul style="list-style-type: none"> – Esim. teemoista: psykososiaalinen kuntoutus, toimintakyvyn arviointi, seniori- ja vanhustyö, mielenterveys-, päihde ja kriisityö, gerontologinen hoitotyö, ratkaisukeskeinen työ ja verkostomennettämät, perhetyö <p>Kehittyvä gerontologinen osaaminen 20 op</p> <ul style="list-style-type: none"> – gerontologista osaamista syvennetään ja laajennetaan projekteissa tai työelämässä opiskelijan valitsemalla gerontologisen kuntoutuksen alueella. – 60 opintopisteen lisäksi opiskelija voi halutessaan suorittaa 5–30 op AMK-opintoja

Hankintaosaaja	<p>Koulutus tarjoaa mahdollisuuden syventää osaamista erityisesti hankintojen kehittämiseen ja johtamiseen. Henkilöille, joiden:</p> <ul style="list-style-type: none"> – työtehtäviin kuuluu hankintojen tekeminen, johtaminen tai kehittäminen – tavoitteena on suuntautua hankintojen pariin – työssä on tarvetta laajentaa osaamista hankintojen parissa – työ on yksityisellä tai julkisella sektorilla 	<ul style="list-style-type: none"> – verkko-opintoja – monimuoto-opintoja, joihin sisältyy kontaktipäivät (1-2pvä/kk) – itsenäinen opiskelu – päiväopiskelu (osa valinnaisia) 	<p>Yhteensä 60 op</p> <ul style="list-style-type: none"> – ICT-valmiudet 5 op – toimitusketjun hallinta 5 op – hankintojen perusteet 5 op – hankintojen johtaminen 5 op – hankintojen analysointi ja kehittäminen 5 op – liiketoimintaverkostot 5 op – valinnaiset ammattiaineet 10 op – kehittämistehtävät 10 + 10 op
Henkilöstö- ja talousosaaja	<p>Osaamista talousjohtamisen ja henkilöstöjohtamisen saralla. Koulutus sopii henkilöille, joiden:</p> <ul style="list-style-type: none"> – työtehtäviin kuuluu operatiivinen johtaminen pk-yrityksessä – tavoitteena on suuntautua henkilöstö- ja talousjohtamisen pariin – työssä on tarvetta laajentaa osaamista henkilöstö- ja talousjohtamisesta – korkeakoulututkinto on muulta kuin kaupalliselta alalta tai jotka ovat ilman korkeakoulututkintoa 	<p>Opiskelu kokonaan verkossa:</p> <ul style="list-style-type: none"> – verkkoluennot – verkkotapaamiset ryhmän kanssa – kirjalliset tehtävät – kirjallinen materiaali – oppimispäiväkirja – verkkokeskustelut 	<p>Yhteensä 60 op</p> <ul style="list-style-type: none"> – johtaminen 5 op – itsensä johtaminen ja työyhteisötaidot 5 op – työsuojelu ja työhyvinvointi 5 op – työoikeus 5 op – strateginen ajattelu esimiestyössä 5 op – taloushallinto 5 op – kirjanpito 1, 5 op – sisäisen laskennan menetelmät 5 op – palkkahallinto 5 op – kannattava toiminnan ohjaus 5 op – suorituksen johtaminen 5 op – taulukkolaskennan tehokäyttö 5 op
Maatalousyrittäjien liiketoimintaosaaminen	<p>Käytännönläheistä osaamista ja työkaluja maatalan prosessien kehittämiseen, talouden hallintaan ja johtamiseen. Henkilöille, jotka:</p> <ul style="list-style-type: none"> – haluavat kehittää maatilansa toimintaa tuotantoa laajentamalla – hakevat maatilansa parempaa kannattavuutta prosesseja tehostamalla – aloittavat maatalouden harjoittamisen ja joilla ei ole vaadittua ammatillista koulutusta – ovat kiinnostuneita maatalan toiminnan monialaistamisesta – toimivat maataloutta tukevilla toimialoilla ja haluavat ymmärtää paremmin asiakaskunnan tuotantoprosesseja ja liiketoimintaa. – ei ole korkeakoulutusta 	<p>Monimuoto-opetusta, jonka voi suorittaa työn ohessa:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opetusryhmiin osallistuminen – kontaktitunnit (nauhoitetaan ja voi seurata verkosta) – kirjalliset tehtävät – verkkokeskustelut – verkko-opintoympäristö Optimassa. <p>Korkeakouludiplomiopiskelijoilla ei ole omaa ryhmää, vaan heidät on integroitu muihin ryhmiin.</p>	<p>Yhteensä 60 op, joka kootaan seuraavista opinnoista. Opintoihin voi sisällyttää myös muita AMK-opintoja</p> <ul style="list-style-type: none"> – toimintaympäristön tuntemus 5 op – liiketoimintaosaaminen 6 op – henkilöstövoimavarana 5 op – perusrehujen viljelymenetelmät 9 op – kasvituotannot suunnittelu 9 op – tuotantoeläinten ruokinta ja jalostus 8 op – kotieläintuotannon suunnittelu 9 op – maatalatalouden kirjanpito ja verotus 5 op – maatalouden EU-tuet ja niiden hakeminen 5 op – yrityksen strateginen ja operatiivinen johtaminen 10 op

5.1 Pedagogisten ratkaisujen valinta

Seuraavassa tarkastellaan haastattelujen pohjalta, millaisia pedagogisia ratkaisuja eri koulutusaloilla oli mietitty koulutuksen suunnitteluvaiheessa. Pedagogisten ratkaisujen nähtiin olevan olennaisen tärkeitä koulutuksen toteutuksessa:

Mitä on korostettu kaikissa näissä koulutuksissa, ohjauksen resursointi ja ohjaustarpeeseen vastaaminen ovat tärkeitä. Karkeasti kuvaten 50 prosenttia koulutuksen onnistumista voi selittää. (J/P)

Erilaisten pedagogisten ratkaisujen valinnan perusteluina käytettiin kokemuksia, joita koulutuksesta vastaaville ja opettajille on kertynyt ammattikorkeakoulun, avoimen ammattikorkeakoulun ja yleensä aikuiskoulutuksen puolelta. Näin ollen heillä on käytössään erilaisia omilla aloillaan ja opiskelijaryhmissään hyviksi havaittuja pedagogisia menetelmiä. Eri opiskelijaryhmien väliset erot ja ryhmien sisäinen heterogeenisuus asettavat kuitenkin omat vaatimuksensa:

Ihmisillä, jotka tässä mukana on, niin on kokemusta aikuiskoulutuksesta ja avoimesta ammattikorkeakoulutuksesta. Siitä, että ryhmässä saattaa olla ihan ketä tahansa. Me tuotiinkin sitä, että älkää sitten järkyttkö, nämä ei ole mitään sellaisia, että nämä on tullut sisään valintakokeen kautta ja niillä on tietyt tiedot ja taidot. ... mutta tuon esille sen, että tässä tarvitaan erityisohjausta, just sellainen tuutorointia. Se, että ihminen ei heti ensimmäiseksi putoa pois tästä jos huomaa, että ihan kaikki tiedot ja taidot ei olekaan välttämättä nyt sitten korkeakoulutuksen vaatimalla tasolla. Pyritään, että kaikki saisi riittävän tuen ja vaikka sitten kieli- ja viestintäopintoapua ja sellaista, että saataisi tämä koko ryhmä valmistumaan. (J/P)

Itsenäisellä työskentelyllä on merkittävä paino jokaisella koulutusosalalla, sen sijaan kontaktiopetuksen, monimuoto-opetuksen ja verkko-opetuksen osuudet vaihtelevat paljon eri koulutuskokonaisuuksissa. Verkkototeutusta pidettiin poikkeuksetta haasteellisena sekä opiskelijaryhmien tietoteknisen osaamisen ja valmiuksien vaihtelun että tietotekniikan käyttöön itsessään liittyvien haasteiden vuoksi. Kouluttajat kuitenkin osasivat aiempien kokemustensa perusteella ennakoita tulevia ongelmakohtia. Ammattikorkeakoululla arvioitiin myös olevan hyvä infrastruktuuri ja tietotekninen tuki verkko-opetuksen toteuttamiselle. Verkko-opetuksen haasteisiin liittyvät kysymykset muodostivat koulutuksen alkuvaiheessa erityisen tärkeiksi henkilöstö- ja talousosaajakoulutuksessa, joka rakentui täysin verkossa toimimiseen:

... Toki me tässä iso hyppy otetaan, kun otetaan täysin online verkko-oppina tämä ja me kehitytään valtavasti siinä. Tuo online-toteutus on sellainen, että sen kanssa me painitaan vielä. Me ei olla siinä hirveän pitkällä, mutta toisaalta me kuulostetaan ja tunnustetaan se. Lähdetään ratkomaan niitä asioita niin, että otetaan apua tuosta naapuriyksiköistä ja investoidaan tiloihin ja laitteisiin. Tämän jälkeen alkaa 2015 kokonaan tutkintokoulutus on mahdollista tehdä verkossa ja me tehdään sitä varten. Nämä opiskelijathan pääsee ne diplomikoulutettavat, niin ne voi hakeutua siihen tutkintokoulutukseen ja heillä on vuotta lyhyempi opiskeluaika silloin siinä. ... Tokihan me ollaan aika kokeneita aikuiskouluttajia sillä tavalla, kun aina on tradenomin tutkintoon liittynyt tällainen monimuotoaikuiskoulutus-järjestelmä. (H-TO)

Henkilöstö- ja taloushallinnon koulutuksessa kokeillaan muitakin uudenlaisia pedagogisia ratkaisuja, kuten mentorointia, jonka toteutusta kuvataan seuraavalla tavalla:

Tekniikasta myös tässä varmistetaan, että ne it-valmiudet ja tekninen ympäristö ja sellainen, että se on osa sitä ohjausprosessia. Sitten otetaan mentorointi nyt myös ammatillisen kehittymisen välineenä, otetaan nyt myös pilottina. Neljä opiskelijaa otetaan tästä ryhmästä tähän mentorointi-prosessiin, ja kokeillaan sitä myöskin. Olisi sellaista vähän uudentyyppistä ajattelua. On todella panostettu ja mietitty pedagogiset ratkaisut ja sitten se ohjausprosessi. (H-TO)

Muillakin koulutusaloilla verkko-opiskelulla nähtiin olevan selkeästi ennakoitavissa olevia haasteita. Aikaisemmat kokemukset olivat kuitenkin osoittaneet, että etäopiskelu voi olla aikuisopiskelijoille hyvin soveltuva ja tuloksellinen opiskelutapa:

Kyllä ne yleensä on aika hyvin aikuisopiskelijat siihen sopeutuneet. Se on sitä nyky maailmaa ja outoahan se on tietysti. Tämäkin on pitkä haitari -60 vuonna syntynyt on vanhin ja sitten -89 on nuorin. Kyllä nämä meidän aikuiset ja vielä vanhemmatkin ovat oppineet ja pärjänneet ihan hyvin. Minulla on sellainen tuntuma, että kun meillä on aikuiskoulutuksia ilman verkko-oppimista ja on ollut aikuiskoulutusta, jossa on verkko. Paremmin ne opiskelijat valmistuu, kun tämä verkko kuitenkin sitoo ja pitää sinut kiinni. Kun se perinteisempi monimuoto, että jolloin sinä jäät siihen ihan yksin sen tehtävien kanssa siinä arjen huoleen. ... Kuitenkin siinä on tärkeitä se opettajan ohjaus kaiken aikaa. Sitten itsenäistä opiskelua on paljon, mutta aina on käytettävissä se opettaja, joka siinä verkko-opetusta toteuttaa. Se ohjaus tulee sitten tavalla tai toisella sähköpostilla tai puhelimitse, sitten Skypen kautta ja minkä kautta milloinkin. (GK)

... suurin osa varmaan tästä porukasta, jotka tähän hakeutuu, niin ovat tottuneet työn ohella opiskeluun. Tottuneet siihen, että jos haluaa kouluttautua lisää, niin se on tehtävä työn ohella. Monihan on semmonen, joka opiskelee niinkun lähestulkoon koko ajan. Paljon oli semmosia kyselijöissä ainakin, jotka on meiltä aikuiskoulutuksen monimuotokoulutuksen jo suorittaneita. Osaavat opiskella työn ohessa. Tätä etämahdollisuushan on monelle se, että sanovatkin, etteivät pääse täällä jatkuvasti olemaan, mutta virtuaalisena mahdollistaa sen opiskelun. (KS)

Tietoteknisen osaamisen lähtöasotestausta ei pidetty tarpeellisena yhdelläkään koulutus alalla. Sen sijaan aiottiin kartoittaa opiskelijoiden valmiuksia ja käydä läpi ne perustyökälyt ja ohjelmat, joita opiskelussa tullaan käyttämään. Opiskelijaryhmien sisäisen heterogeenisuuden vuoksi oltiin valmiita tarjoamaan myös yksilöllistä ohjausta ja opastusta tietotekniikan käytössä. Eri koulutuksissa edellytetään lisäksi eritasoisia sisällöllisiä ICT-osaamisvaatimuksia.

Erityisesti hankintaosaajakoulutuksessa oli jo suunnitteluvaiheessa hyvin pitkälle mietitty opintojaksojen käytännön toteutusta. Verkkokursseilla on tarkoitus hyödyntää nuorten ja ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittaneiden kanssa saatuja kokemuksia tehtävien antamisesta, ohjauksesta ja palautteen antamisesta:

Mulla on hyvä fiilis siitä, että tämä vastaa meidän ylempään AMK-porukkaa. ... Se, mitä sitten tietyllä lailla ensi syksynä harjoitellaan ja varmaan säädetäänkin. Kun toisessa ääripäässä on tämä viikkotahti nuorten opiskelijoitten kanssa. Sitten taas mulla menee JAMKin sisällä kaikkien alojen ylempillä opiskelijoilla hankinnan verkkokurssi. Sitten taas sama periaate muuten, mutta 12 tehtävän sijaan 4 tehtävää vähän laajempaa. Siinä on kanssa kuukauden välein palautukset. Siinä on sillain, että heidän kanssa on mahdollisuus tehdä joustavasti yksilöllisellä aikataululla. Tämä asettuu johonkin siihen väliin. Se on sitä nyt mitä me harjoitellaan ja kokeillaan. ... Me on varattu resursseja siihen. Kyllä se ohjaaminen ja sitten myös seurata tilannetta ja katsoo, mitä pitää tehdä. Ei ole mitään valmista putkea, että nyt pitää tehdä näin ja näin me ohjataan jokaista samalla tavalla. Ei vaan, mitä joustavammin me pystytään reagoimaan tilanteeseen ja varmistamaan, että homma etenee. ... Me annetaan se henkilökohtainen palaute jokaiselle opiskelijalle, jokaisesta tehtävästä. ... Aika paljon sellaista yksilöittämistä opiskelijoille ja sen toteuttaminen järkevästi ja kustannustehokkaasti täältä. ... Niin nähty se konkreettisesti, jos haluaa hyviä oppimistuloksia, niin ei kannata säästää resursseista. Eli verkkokurssista meillä on ihan yhtä paljon resursseja kuin tunteja opettajille kuin meillä normaalisti on. Sen kontaktin sijaan me kirjoitetaan niitä palautteita, luetaan niitä raportteja ja annetaan palautteita. (HO)

Hankintaosaajakoulutuksessa päätettiin, muista koulutuksista poiketen jo suunnitteluvaiheessa, toteuttaa ainakin yksi ylempään ammattikorkeakoulututkintoon kuuluva opintojakso. Koska tässä opiskelijaryhmässä on useita ammattikorkeakoulututkinnon jo suorittaneita, katsottiin sen soveltuvan hyvin valinnaiseksi opintojaksoksi.

Ainoastaan maatalousyrittäjien liiketoimintaosaamisen koulutuksen toteutuksessa päädyttiin siihen, että korkeakouludiplomiopiskelijat eivät muodosta erillistä ryhmää vaan menevät mukaan nuorisoasteen tai nuorten koulutusryhmiin. Tämän ratkaisun onnistumista vähän mietittiin, vaikkakin nähtiin, että kokeilussa on hyvä olla erilaisia toteutusmalleja:

... mä suosittelisin nimenomaan, että ne olisi sellaisia erillisryhmiä. Sanotaan näin, että saadaan nää diplomit suoritettua, niin se ehkä olisi edesauttanut se, että se olisi ollut semmoinen erillisryhmä, jota olisi sitten siinä vedetty. Mutta mä luulen että tän kokeilun kannalta on ehkä parempi että meillä on kuitenkin tää tämmöinen, että meillä tullaan toisten mukaan ja katsotaan miten se onnistuu se opiskelu sitten siinä. Mutta että en mä lähtökohtaisesti näkis että mitään olisi paremminkaan voitu tehdä.

Koulutuksen toteutuksen haasteeksi vaikuttaa muodostuvan opiskelijoiden heterogeeniset koulustaustat. Ryhmissä on sekä vaille alan pohjakoulutusta olevia opiskelijoita että korkeakoulututkinnon suorittaneita. Opiskelijoiden henkilökohtaiset opintosuunnitelmat eivät kuitenkaan voi rakentua täysin yksiköllisiksi, koska kaikkien edellytetään suorittavan paljon samansisältöisiä ja -laajuisia koulutuskokonaisuuksien kuuluvia opintoja.

6

Kokeiluun liittyvät yleiset kysymykset

6.1 Koulutuksen järjestäjien näkemykset korkeakouludiplomikoulutukseen liittyvistä työllisyysnäkökohdista

Useat tahot kritisoivat korkeakouludiplomikoulutuskokeilun käynnistämistä. Yksi kritiikin pääkoh-teista oli se, että esityksen pohjana ei ole työvoimatarpeen selvittämistä eikä hakijoiden ja opintojen suorittaneiden työmarkkina-asemaa ja oikeusturvaa ole varmistettu. Lisäksi painotettiin sitä, ettei työmarkkinoillamme ole tarvetta kahden vuoden korkeakouluopinnot suorittaneille osaajille.

Esitetyt kriittiset kannanotot olivat hyvin koulutuskokeilun järjestäjien tiedossa. Haastattelujen mukaan kritiikkiä esittäneisiin tahoihin oli oltu myös suoraan yhteydessä. Niinpä esimerkiksi paljon keskustelua herättäneet työllisyysnäkökohdat oli pidetty JAMKissa vahvasti mielessä korkeakoulu-diplomikoulutusta suunniteltaessa. Tämä ei kuitenkaan ollut uutta, kuten eräs haastateltu totesi: ... *ammattikorkeakoulussa aina yritetään ottaa se työelämän tarve mahdollisimman hyvin huomioon, että mitä tarvitaan tuolla kentällä.* (J/P)

Jo aiemmin tässä raportissa tuotiin esille, miten koulutuskokonaisuuksia suunniteltaessa oli pyritty mahdollisimman paljon ottamaan huomioon työelämän osaamistarpeet. Korkeakouludip-lomikoulutuksen suorittamisen merkitystä pohdittiin työnantajien näkökulmasta:

Siksi, että ne saa nopeasti ja tehokkaasti tällaisen hyvän työntekijän tai sitten hirveän edullisesti. Tämähän on hyvin edullista koulutusta. (KS)

Jos työnantaja tietää, mihin henkilö on osallistumassa ja tietää, että ne on sellaisia opintojaksoja, jotka tukee sitä työtä, niin sillohan asia on ihan selvä. Ne on helposti ymmärrettävissä, työnantaja tietää, että kun on nää suoritettu, osaaminen on tätä. Nämä on perinteisiä, ainakin luulisin, että niistä, että se osaamisen taso näkyy hyvin selvästi. (KS)

Kun koulutuksen merkitystä arvioitiin koulutukseen hakeutuvien työllistymisen kannalta, useat haastatelluista nostivat esille jo työelämässä olevien koulutustarpeet:

Kyllä minä jotenkin sen työelämän vähintäänkin tähtäimen näkisin siinä. Miksei tietysti vastavalmistunut opiskelija, joka vielä haluaa vähän lisää osaamista tai lisää pätevyyttä. Minä ajattelisin, että se on nimenomaan näissäkin neljässä koulutuksessa, että ne varmaan aika pitkälti on sellaisia, ketkä on jo työelämässä. Tai mieltii ehkä jotain vähän omaan työhön suuntautumista johonkin tiettyyn painopisteeseen. Tai on ajautunut alalle, jossa ei välttämättä ole vielä kauan paljon sellaista osaamista, missä taas opinnot voisi tukea vähän vielä työntekoa lisää. Kyllä se aika voimakkaasti näkisin sen työelämäpainotus siinä. (KS)

Muutamia kenen kanssa olen ohi menen, niin tiedän, että he ovat jo hankintatoimessa ja niillä työkuvaan kuuluu se. Ne haluavat lisätietoa siitä ja haluavat tehostaa niitä. Sitten on muutamia sellaisia, kenen kanssa olen keskustellut, niin aikovat alalle ja se auttaisi niitä. Niillä on niin kuin sillä lailla, että on tiedossa että siirtyvät siihen. (HO)

Lähtökohtaisesti erilaisten opiskelijaryhmien työllistymismahdollisuuksien parantaminen korkeakouludiplomikoulutuksen avulla on koko koulutuskokeilun perusidea:

Yks motivaatiotekijä tässä on ollu juuri se, että tällä parannetaan työssä olevien tai työtä vaille olevien työllistymismahdollisuuksia tai kun puhutaan työmarkkinakelpoisuudesta, mitä se nyt sitten onkaan. Tämä on asia, mikä on kiinnostanu suuria ammattijärjestöjä, työnantaja- ja työntekijäjärjestöjä. Se on ehkä tekijä, minkä takia olivat alkuperin myös kriittisiä, että tarvitaanko tämmöstä koulutusta. Ja kun se motiivi on ollu meillä juuri se, että työssäolevien ja työtä vaille olevien ihmisten työllistymismahdollisuudet tällä paranisivat. Tämä on nähtävästi ollu se vastaus, jota on kaivattu. Toivotaan kovasti, että parantaa. (J/P)

...näiden diplomioipintojen aikana on aikaa ja mahdollisuutta selvittää itsellensä, että onko se tuleva ammatti. Sosionomi tai joku kuntoutusalan ammatti tai hoitotyön ammatti, että kun voi olla kiinnostusta yleisesti vaan alalle. Kyllä minä tämän järjestöjen roolin, seurakunnan roolikin ja erilaisten yrittäjyyden on se sitten ammatin harjoittajana tai pienimuotoisen yrityksen rooli tulee varmasti kasvamaan. Siellä minä näen niitä paikkoja. Tuo on hyvä ryhmä, että kun on jo lähihoitaja ja hakee siihen lisää. Meidän tavoite on myöskin sitten lähihoitajakoulutuksessa, että saadaan kuitenkin korkeakouluosaamisen valmiuksia. Sitten oman osaamisen kehittämiseen valmiuksia sen diplomien jälkeen siinä, vaikkei tulisi opiskelijaksi. Saadaan sillain lähihoitajan osaamista vähän nostettua. (GK)

Projektihenkilöstön edustaja kuitenkin korosti sitä, että korkeakouludiplomikoulutuksessa ei ole kyse täydennyskoulutuksesta, vaikka osa koulutuksen järjestäjistä samaistikin sen haastatteluissa täydennyskoulutukseen:

... tähän on avoimen ammattikorkeakoulun periaatteisiin nojautuen täysin räätälöimätöntä tutkintoihin sisältyvää koulutusta. Sitten, jos tätä käytettäisiin henkilöstökoulutuksena, niin aika pian työntajat rupee vaatimaan heille räätälöityjä kokonaisuuksia. Niihin, jotka vastaa just heidän tarpeisiin tai heidän aikatauluihin. Sittenhän me hypätään täydennyskoulutuksen puolelle, ja se hinta on eri. Eli tässä pidetään sellaiset tiukat raamit siihen, että nämä on niitä juttuja, mitä meillä on tutkinnoissa ja tämä ei ole täydennyskoulutusta. Ja sillä perusteella tämä on sitä avoimen ammattikorkeakoulun opetusta. (J/P)

Yleistäen voidaan todeta, että haastateltavat olivat pohtineet paljonkin korkeakouludiplomikoulutuksen työelämäyhteyksiä, mutta tätä tarkastelua oli tehty aika yleisellä toimialojen, työnkuvien tai työtehtävien tasolla. Sen sijaan pidättäytyttiin mainitsemasta selkeästi nimettävissä olevia työpaikkoja tai työnantajia. Haastatteluissa arvioitiin, että korkeakouludiplomiopinnot suorittaneiden sijoittuminen ja työllistyminen riippuu paljolti henkilön pohjakoulutuksesta, nykyisestä asemasta ja henkilökohtaisista suunnitelmista. Se vaihtelee huomattavasti myös koulutusalojen sisällä niin, että samaltakin alalta valmistuneet voivat sijoittua hyvin erityyppisiin tehtäviin. Koulutuksen arvioitiin kuitenkin parantavan henkilön osaamista ja valmiuksia, riippumatta siitä, jatkaako hän nykyisissä tehtävissä, suuntautuuko uusiin tehtäviin vai jatkaako tämän jälkeen korkeakouluopintoja.

Korkeakouludiplomikoulutuksen suorittamisen vaikutuksia henkilön asemaan työorganisaatiossaan tai palkkaukseen ei haastatteluissa osattu kovin tarkasti ennakoita. Eräät haastatellut arvelivat koulutuksen parantavan henkilön asemaa suhteessa niihin, jotka eivät ole tätä koulutusta hankkineet:

Jos kuvittelen itseni työantajaksi ja mulla on kaksi lähihoitajaa, joista toinen on tehnyt tämän diplomikoulutuksen ja toinen ei. Mulla olisi joku vanhuspalvelualanyritys. En minä, jos ne on muuten tasavertaisia, niin en minä hetkeäkään mieltäisi. Eli kyllä uskon, että sillä tavalla työantajat tulee tätä arvostamaan. (GK)

Se, että koulutus johtaisi parempaan asemaan tai palkkaan arvioitiin riippuvan enemmän kyvystä näyttää oman osaaminen tai työnantajaorganisaatiosta kuin itsessään koulutuksesta:

Tavallaan se maailma aukeaa ihan erilaisena ja tulee mielekkyyden kautta maksaa takaisin. Sitten kuinka paljon se vaikuttaa uralla etenemiseen ja palkkaukseen. Se on kyllä ihan yksilö- ja firmakohtaista. En osaa ottaa siihen kantaa, mutta minä uskon siihen, että se vaikuttaa. Enemmän minä näen että se vaikutus tulee sen työntekijän motivaation kasvun kautta. Rupee näkee nimenomaan niitä mahdollisuuksia ja ymmärtää mikä rooli hänellä on tähän koko yrityksen työntekijänä. ...Yksityisellä puolella se voi johtaa nopeastikin isoihinkin harppauksiin, mutta julkisilla puolella on haasteita sitten, mihin se sitten yksilön kannalta johtaa. Kun se toiminta kasvaa julkisella puolella niin joissakin julkisissa on monimutkainen ja se ei ole niin helppoa. Siellä en osaa ennustaa, mitä se tarkoittaa yksilön kannalta. (HO)

Edelliset vastaukset kuvaavat osittain sitä, millaisen vastaanoton korkeakouludiplomin ennakoidaan saavan sekä sitä, miten se tullaan tunnistamaan ja tunnustamaan. Seuraavassa luvussa tarkastellaan yksityiskohtaisemmin haastateltujen näkemyksiä korkeakouludiplomin nimestä, sen asemasta kansallisessa korkeakoulutusjärjestelmässä, minkä jälkeen tarkastelua laajennetaan korkeakouludiplomikoulutuksen tarkasteluun kansainvälisessä kontekstissa.

6.2 Näkemyksiä korkeakouludiplomikoulutuksen asemasta Suomessa ja kansainvälisesti

Korkeakouludiplomikoulutuksen asemaa kansallisessa ja kansainvälisessä korkeakoulujärjestelmässä esiteltiin yleisesti jo tämän raportin johdantoluvussa. Seuraavassa tarkastellaan, millaisena korkeakouludiplomikoulutuskokeiluun järjestäjät näkivät korkeakouludiplomikoulutuksen tarpeen omasta näkökulmastaan. Haastatteluissa pohdittiin paljon sitä, miten se suhteutuu erityisesti tutkintokoulutukseen ja sen tarpeeseen erilaisten opiskelijaryhmien ja työnantajien kannalta:

Minun mielestä on syytä kokeilla uusiakin juttuja ja pienempiä kokonaisuuksia kuin kokonaiset tutkinnot. Koska monestihan on niin, kun ajatellaan työssä jo olevia. Siellä voi olla jotain sellaisia osaamistarpeita, joiden takia ei kannata lähteä suorittamaan kokonaista tutkintoa vaan täydentää sitä osaamistaan. Tai sitten, jos on valmistunut toiselta asteelta ja kaipaa jollakin osa-alueella lisää osaamista. Voi olla hyvä ottaa siitä tällainen pala eikä taas koko tutkintoa. Minä näkisin, että opiskelijan kannalta tämä tuo lisää mahdollisuuksia. Tuntuu, että onko niin kuin jatkossa enää tutkintojen suorittaminen ihan yhtä suosittua ja tärkeää, mitä se on tänä päivänä. Enemmän ehkä työnantajatkin kiinnittää huomiota siihen, että mitä se henkilö todella osaa. Varsinkin, jos henkilö on jo työpaikalla, niin aika helposti voi tunnustaa sen, mitä osaamista nyt tarvii. Kyllä minä uskoisin, että noin lähtökohtaisesti olisi ihan hyvä työntekijöille ja työantajille, mutta aika näyttää. (J/P)

Mun mielestä OKM tahtoo sitä, että ne nopeasti paljon nopeammin reagoitaisiin siihen tarpeeseen, mitä nyt tarvitaan tuolla työelämässä. Kun tuo tutkintokoulutus on niin hidasta. Sitten kun ihminen valmistuu niin maailman on muuttanut jo. (J/P)

Lisäksi korkeakoulututkintoa suppeampien kokonaisuuksien suorittamisen merkitystä pohdittiin myös yleisesti elinikäisen oppimisen perspektiivistä:

Minäkin näkisin tämän, että kun mietitään elinikäistä oppimista, niin tämä saattaisi siihen kaareen olla sellainen hyvä täydennys. Kaikkeen ei heti tarvitse suorittaa kokonaista korkeakoulutustutkintoa. He voivat siinä jossakin sopivassa välissä suorittaa tällaisen paketin ja olla ehkä töissä ja tulla myöhemmin suorittamaan sitä tutkintoa lisää jne. Koska mun mielestäni on aika selkeätä, että parikymppisenä saatu koulutus ei kanna läpi työuran. Jatkossa ollaan varmaan seitsemänkymppiseksi, niin 50-vuotta on pitkä aika olla työelämässä. Kyllähän tämä opintoasia jollakin lailla järkevästi kannattaisi osittaa siihen työuran varrelle. Varmasti vielä nykyistä paremmin. (J/P)

Mahdollisuudet on se, että pystytään tosiaan nopeasti tarjoamaan korkeakoulutasoista koulutusta, mikä vastaa tarpeeseen. Musta sille on sellainen kaunis ajatus siitä, että ihminen pystyisi työelämässä tai sitten sen elämä olisi mielekkäämpää ja meillä olisi taitavampia työntekijöitä. Sitten nämä tällaiset hullut tulpat tutkintokoulutuksiin häviäisi. Ihmiset pystyisi suorittamaan osaamisensa välittämättä siitä, mitä ratkaisuja ne on ehkä aikaisemmassa elämässä tehneet. Tässä on ne hyvät puolet, mitkä aikuiskoulutuksessa olisi tärkeitä. (J/P)

Opetus- ja kulttuuriministeriön linjausten mukaisesti korkeakouludiplomikoulutuksen nähtiin avaavan väylän korkeakouluopintoihin niille, joilla on esimerkiksi suuren hakupaineen tai pohjakoulutuksen puutteiden vuoksi vaikeuksia päästä korkeakouluopintoihin:

Tuolla sosiaali- ja terveysalalla on ihmisiä niin valtavasti tulossa valintakokeisiin, että ne ei suurin osa pääse sinne saakka. Se on niin mieletön tunku sinne. Tässä olisi ihmisellä mahdollisuus osoittaa osaamistansa ja sitten päästä valintakokeisiin tai jopa suoraan sisään tekeen tutkintoa. Sama on sitten hankintaosaaaja, henkilöstö- ja talousosaaajat, niissä on sellainen tulppa. Sehän on OKM:llä myöskin ollut huolena, että tarvitsisi sitä tulppaa jotenkin tai pullonkaulaa laajentaa. Tämä on yksi osa sinne. Joskushan siihen on syynsä, että ihminen ei pääse korkeakouluopintoihin. Sitten saattaa olla joku toinen vaihtoehto parempi. Tämä saattaa olla myös sellainen testi, että onko tämä ihminen ihan, että tarjoaako tämä hänelle sitä osaamista mitä hän tarvitsee. (J/P)

Haastatelluista eräät esittivät myös yksityiskohtaisempia arvioita sille, miksi alalla tarvitaan muuta kuin tutkintokoulutusta. Korkeakouludiplomikoulutus rinnastettiin myös läheisesti täydennyskoulutukseen.

... tässä on mahdollisuuksia niin kuin mihin suuntaan vaan, mutta meillä tää toimii varmaan niin kuin polkuna siihen tutkintoon, mutta toisaalta siellä oli sellaisia, jotka ikänsä puolesta ei niihin edes ajattelekaan mutta että jos sitä tutkintoa tulisi suorittamaan, silloin saa niin kuin ne parhaat palat tästä agrologin tutkinnosta käytyä. Ja sillä tutkintotodistuksella heillä ei ole sillä tavalla sellaista välinearvoa, että kun on se oma yritys ja haetaan vaan sitä osaamista omaan toimintaan. (MY)

Työelämässä olevia, jotka täydentää tai siirtymässä sellaisiin tehtäviin, jossa on pakko olla tämmönen osaaminen. Ei ole mitään järkea ruveta uutta tutkintoa suorittamaan. Sillon tää on ollu heille oikeestaan, monikin on sanonut, loistava idea. Plus että meidän sitten neuvottelukunnan jäsenet, jotka on pankeista, kaupungilta ja isoista ykrityksistä, niin he on hirveen positiivisena nähny tällasen kouluttautumismahdollisuuden. Koska sillon he saa täsmäkoulutusta siihen tarpeeseen, sillon heidän ei tarvitse sitoa työntekijäänsä koko tutkinnon suorittamiseen. ... Mutta toisaalta, kun se on osa täydennyskoulutusta, osio, niin eihän sen ole tarkoituskaan millään tavalla tutkintoa korvata eikä tulla tutkinnon sijaan. (KS)

Se, että opiskelija saa koulutuksen suorittamisesta todistuksen, mutta kyseessä ei ole erillinen tutkinto, on herättänyt hämmennystä ja ihmettelyä. Koska nyt järjestettävä koulutuskokeilu on ensimmäinen ja ainoa Suomessa, ei siitä voi olla kokemusta ja sen tunnettuus voi kasvaa vähitellen. Haastatteluissa pohdiskeltiin korkeakouludiplomi-nimen käyttökelpoisuutta ja onnistuneisuutta. Yhtenä oletuksena oli, että ...nimeen päädyttiin, koska parempaakaan ei ollut tarjolla. Ammattikorkeakouluilla on myös kokemusta siitä, miten hitaasti työnantajat ovat alkaneet tunnistaa ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot, vaikka niitä on suoritettu eri aloilla vuodesta 2005 lähtien:

... työnantajista en tiedä, että miten he sitte, senhän näkee, niin se vie aikaa. Se on ihan sama kun ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Vei aikaa, aina ne kysy, että mikä tämä on ja mihin tätä verrataan. Kyllähän se vaatii vähän työtä, ennen kuin työnantajat rupee ymmärtämään. (KS)

Haasteena tulee olemaan niin kuin tuosta YAMK-tutkinnosta jo kokemusta, että miten se sitten tunnistetaan täällä pelikentässä ja otetaanko se omaksi. ... Minkälainen se sitten paras juttu on, että kaikki nämä neljä, mitä hoidetaan hyvin ja sitten ketkä on käynyt sen läpi ja puhua, että oli hyvä josta lähtee sellainen positiivinen lumipallo, siihen minä uskon. Mitään poppakonsteja ja markkinointia siihen minä en usko. (HO)

Eräs haastateltava myös katsoi, että korkeakouludiplomin tunnetuksi tekemisessä aika paljon jää myös opiskelijan itsensä vastuulle:

Se on aina rekrytointitilanteessa, jos rekrytoidaan uutta, niin miltä se näyttää cv:ssä se diplomikoulutus, mitä työelämä ei vielä tunne. No se vielä tarkoittaa sitä, että pitää kertoa, että se on korkeakouluopintoja, ja opiskelijan tai hakijan vastuulle jää tietenkin paljon selitettävää. Sitten se, joka on jo työelämässä, niin miten se siellä vaikuttaa, niin en minä tiedä. Se tunnettuus elikkä, että miten työntajat arvottaa tätä cv:ssä ja miten se siellä näkyy. Sitä kautta tietysti, että onko sidosryhmillä epäluuloa sitten. (H-TO)

Korkeakouludiplomin tunnistaminen ja tunnustaminen tulee lähtökohtaisesti arvioitavaksi silloin, jos opiskelija haluaa jatkaa korkeakouluopintojaan:

Mutta miten tää sitten joskus jatkossa, miten tätä arvostetaan, miten se tunnustetaan. Nyt mä tiedän täällä nyt tietysti ajatellaan sillai, että jos joku sitten tekee diplomin ja haluaakin sitten tulla tutkintoa suorittamaan, tietty ahotontijärjestelmä on jo olemassa. Se ei ole umpiperä.(KS)

Me tiedetään mitä me AMKssa hyväksi luetaan. Se, mikä tässä on haaste, jos ne innostuu lähteen johonkin yliopistoon jatkamaan kauppatieteitä tai hankintatoimea tai jotakin sen tyyppistä, mihin nämä sisällöt käy. Tavallaan sillä statuksella, mitä meillä AMKilla on. Yliopisto opiskelu pääsääntöisesti suuntautuu sinne tutkintoon. Kuinka moni on lähdeissä ainakaan täyspäiväisenä. (HO)

Korkeakouludiplomia pidettiin myös jonkinlaisena "bonuksena" opiskelijalle, mutta sillä, millä nimellä sitä kutsutaan, ei ole niin paljoa merkitystä kuin osaamisen hankkimisella:

Nimenomaan sellaista lisäosaamisen tarjoaminen.... Sitten tietenkin, jos se saisi sellaisen sijan, että työntajille se olisi jonkinlainen lisäleima siellä vielä sen työntekijän kohdalla. ... Tämä on jotenkin jännä tämä koulutuspaletti, että on erikoistumiskoulutuksia ja on täydennyskoulutuksia ja sitten on erillisiä opinto-oikeuksia ja on tutkintoja ja avointa ja kaikkea. Se, että millä nimellä sitä kutsutaan, että onko se sitten joku diplomi, vielä joku uusi sana siihen niin sitä en osaa sanoa. Siinä minä näen tulevaisuutta, että on tällaisia laajempia kokonaisuuksia, millä pystyy sitä osaamista hankkimaan lisää työelämän tarpeeseen. ... että asiakkaan suuntaan se on yksi ja sama, miten niitä kutsutaan, jos niillä on joku tarve. Jos ne tarvii jonkun tietyn leiman ja ne tarvii jonkun tietyn osaamisen. Kunhan se saa sen osaamisen ja kunhan se saa sen paperin, mitä kohottaa sen aseman siellä työelämässä.(KS)

Ne tarvii osoittaa, että ne on oikeesti hankinnan ammattilaisia ja ne voi siirtyä hankinnassa vaativampiin tehtäviin. Minä väitän, että se siihen toimii, kun sen ei tarvii olla mikään tutkintopaperi tai sellainen että sillä olisi joku tietty status, joka tunnustetaan. Enemmänkin se, että se osoittaa ehkä seuraavaan tehtävää hakiessa, että minä olen ton oppinut erityisesti ja sen lisäksi, että on työkokemusta olen koulutautunut niihin. Varsinkin kun hankintatoimen puolella on hyvin vähän varsinkin sitä tutkintoon johtavaa koulutusta suoraan. (HO)

Haastatellut kertoivat, että tulevat opiskelijat olivat kyselleet enemmän koulutuksen sisällöistä ja opintojen toteutustavoista kuin korkeakouludiplomi-nimestä itsessään:

Osalla ajatus, että kun tää on uus, että pitääkö todistaa olevansa kelpoinen. Mutta kukaan ei ole kysynyt, mikä on tää diplomi tai muu.

Koulutuksessa aloittavat opiskelijat eivät myöskään ennakkotehtävävastauksissa kommentoineet mitenkään korkeakouludiplomi-nimikettä.

Korkeakouludiplomihankkeen johto- ja projektihenkilöstö oli joutunut pohtimaan koulutuskokeilun kansallista ja kansainvälistä kontekstia sekä koulutusluokituksia jo koulutuskokeiluesitystä tehdessään. He eivät kuitenkaan tehneet omaa esitystään asiassa vielä tässä vaiheessa:

Tästä ei ole tarkoitus mitään uutta tutkintoa rakentaa. Se, mikä mulla on huolena, on tämä eurooppalainen koulutusluokittelu. Tuntuu melkoisen hassulta, että Suomessa tätä ei ole hyväksytty virallisesti käyttöön, mutta epävirallisesti me noudatamme sitä. Tuntuu melko hassulta eurooppalaisessa yhteydessä kun asioista keskustellaan, että Suomessa tämä ei ole mennyt läpi. ... Olikohan sellainen yksi koulutustaso, johon tämä korkeakouludiplomikoulutus saattaisi sopia, mitä meillä ei tällä hetkellä ole. En millään tavalla ehdota, että tätä siihen tasolle heitetäisi. Ehdotan, että Suomessa hyväksyttäisiin ja otettaisiin käyttöön tämä yhteiseurooppalainen juttu. ... Minä luotan aika paljon siihen, että enemmän pitäisi näitä työelämäläheisiä tai -lähtöisiä ohjelmia yrittää rakentaa pitempiä tai lyhyempiä. Siitä on

esimerkiksi Saksassa olemassa aika laajakin malli käytössä. Tällaista kannattaisi miettiä Suomessakin. Minä näen tulevaisuutena sen, että entistä enemmän tehdään työelämän kanssa yhteistyössä näitä juttuja. (J/P)

En tiedä, se on hirveän kiinnostava kysymys, syntykö tällaisia välirakenteita tutkintorakenteissa. Se on kiinnostava siksi, että tää kansallinen tutkintojen viitekehys, kun se ei ole vielä kukaan parlamentin virallisessa käsittelyssä, onhan se siellä sivistysvaliokunnassa, mutta jäädytetty se käsittely. Siinä mielessä on hyvin hedelmällistä kokeilla juuri nyt tätä uutta, jos se vaikuttaa siihen tutkintorakenteen sääntelyyn, on juuri oikea aika käynnistää pilotti ja arvioida sen vaikutuksia. Mä en ota kantaa mihinkään suuntaan. Näen tämän pilotin jälkeen, ja teidän tekemän tutkimuksen jälkeen toisaalta myös, mikä se mahdollisesti on. Mutta sen arvioin varmaan tekee meistä riippumattomat tahot, OKM ja suurimmat etujärjestöt. Me koetaan, että me ollaan laboratorio, jossa kokeillaan tämmöistä, ja tulokset arvioidaan. (J/P)

Eräillä koulutuksen suunnitteluun osallistuneista henkilöistä oli sen sijaan melko vahva näkemys siitä, miten korkeakouludiplomikoulutus sijoittuisi kansainväliseen luokitukseen:

Me ruvettiin sitten koulutuspäällikön kanssa miettimään, että miten me saatais semmonen, yhdessä mietimme, koulutusmuoto tästä, että se palvelis mahdollisimman hyvin tasolla 6 eli ammattitutkintorinnasteisesti tätä täydennyskoulustarvetta.... Korkeakouludiplomi sijoittuu asteelle (kuusi) 6. Sitten on selvästikin tulossa se erikoistumiskoulutukset tasolle (seitsemän) 7. Eli tämä pidetään sen ammattikorkeakoulututkinnon kanssa tasalla, erikoistumiskoulutukset tulee ylemmän tasolle. Näissä täytyy pitää selvä ero, molemmille tasoille on selvästi oma täydennyskoulutuksensa. Tämä diplomikoulutus on täällä, ja ne erikoistumiskoulutukset tulee sinne tasolle 7. (KS)

Opetus- ja kulttuuriministeriön korkeakouludiplomin koulutuskokeiluesitykseen kohdistettiin paljon kritiikkiä muun muassa siksi, että siinä esitetyn 120 opintopisteen koulutuskokonaisuuden arviointiin tuovan ns. lyhyet korkeakoulututkinnot suomalaiseen korkeakoulutusjärjestelmään. Lyhyillä tutkinnolla ei katsottu olevan asemaa koulutusjärjestelmässämme eikä niiden käyttöön ottamista nähty voitavan perustella ennakoitavissa olevan työvoimatarpeen näkökulmasta. Lisäksi kritiikin kohteena oli korkeakouludiplomin epäselvä suhde erikoistumiskoulutuksiin ja täydennyskoulutukseen. Näihin näkökohtiin myös koulutuskokeilun järjestäjät joutuivat ottamaan kantaa jo koulutusta suunnitellessaan. Koulutuksen järjestäjien keskuudessa oli kuitenkin erilaisia näkemyksiä siitä, mistä korkeakouludiplomikoulutuksessa on kysymys ja mitkä ovat sen tavoitteet erityisesti koulutukseen osallistuvien opiskelijoiden, työnantajien ja työelämän osaamistarpeiden näkökulmasta. Nämä eroavuudet selittyvät osittain sillä, että eri koulutusalat saattoivat varsin itsenäisesti suunnitella omat koulutuskokeilunsa eikä eri alojen koulutuksia pakotettu samaan malliin. Vain koulutusten minimilaaajuus (60 op) ja opintojaksojen soveltuvuus tutkintokoulutuksen osiksi loivat väljät yhteiset raamit koulutuksen toteutukselle. Koulutuksen järjestäminen avoimena ammattikorkeakouluopetuksena taas legitimoivat koulutuksen maksullisuuden. Koska koulutukseen osallistuvilta ei edellytetty aiempia pohjakoulutus- ja työkokemusvaatimuksia, koulutukseen voitiin ottaa ilmoitautumisjärjestyksessä ennakkoon ilmoitettu määrä hakijoita ilman valintakoetta (poikkeuksena gerontologisen koulutuksen soveltuvuuskoe). Näin ollen opiskelijavalinnoissa toteutettiin opetus- ja kulttuuriministeriön vaatimusta erilaisten opiskelijaryhmien mahdollisimman avoimesta pääsystä korkeakouluopintoihin.

7

Yhteenveto ja pohdintaa

Lopuksi tarkastellaan, millä tavoin korkeakouludiplomikoulutukselle asetut tavoitteet näyttävät toteutuneen koulutuskokeilun suunnittelu- ja aloitusvaiheessa.

Korkeakouludiplomikokeilu käynnistettiin varsin nopealla aikataululla. Näin ollen aikajänne esitysten laatimisesta ministeriölle ja koulutuksen suunnittelusta koulutuskokeilun käynnistämiseen jäi lyhyeksi. Kokeiluun esityksiään valmistelleiden koulutuksen järjestäjien tuli olla perehtyneitä kokeilun tavoitteisiin ja siitä esitettyihin kriittisiin näkökohtiin. Samoin heillä täytyi olla sekä kyky ennakoida koulutuskokeilun järjestämisen kokonaiskustannukset että valmius nimetä nopeasti ne koulutusalat, joilla kokeilua lähdettäisiin toteuttamaan. Mahdollisuudet esimerkiksi useamman korkeakoulun yhdessä toteuttaman koulutuksen suunnitteluun jäivät aikataulun kiireisyyden vuoksi vähäisiksi.

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa kokeiluun valikoitui neljä sisällöllisesti hyvin erilaista koulutuskokonaisuutta. Koulutusalojen valinnassa noudatettiin pitkälti opetus- ja kulttuuriministeriön esittämää suositusta siitä, että koulutuskokonaisuuksien suunnittelu rakentuisi yhteisneuvotteluissa työelämän ja koulutuksen eri sidosryhmien kanssa. Työelämän osaamistarvetta kartoittavia keskusteluja olikin käyty eri koulutusaloilla monissa yhteyksissä jo pitkään, minkä vuoksi koulutuskokonaisuuksien sisällöt ja koulutuksen mahdolliset kohderyhmät olivat alakohtaisesti nopeasti perusteltavissa ja päätettävissä. Koska tavoitteena oli myös kokeilla erilaisia toteutusmalleja, kokeilussa mukana olevien koulutuskokonaisuuksien rakenne, sisällöt ja toteutukset vaihtelevat paljon.

Koulutuksen laajuudeksi kaikissa kokeiluun osallistuvissa koulutuksissa rajattiin 60 opintopistettä. Tähän opintojen laajuuteen päädyttiin kokeilun määräaikaisuuden vuoksi, minkä ohella sen arvioitiin olevan maksimiopintopistemäärä, jonka opiskelija voi suorittaa 1,5 vuodessa osa-aikaisesti opiskellen. 60 opintopisteen kokonaisuudet rakentuvat olemassa olevien ammattikorkeakoulututkintojen osista, mikä mahdollistaa korkeakouludiplomiopintojen sisällyttämisen ammattikorkeakoulututkintoon, mikäli opiskelija haluaa sen myöhemmin suorittaa. Korkeakouludiplomiopinnot

voivat sujuvoittaa ja nopeuttaa korkeakoulututkinnon suorittamista samalla kun niistä voi muodostaa ammattikorkeakouluopintojen ensimmäinen vaihe. Jyväskylän ammattikorkeakoulun osalta korkeakouluopintoihin pääsemistä helpottaa lisäksi se, että oppilaitoksessa on avattu vuoden 2015 alusta väylä, jonka kautta avoimessa ammattikorkeakoulussa 60 opintopistettä suorittaneet pääsevät AMK- ja YAMK-opintoihin ilman pääsykoetta (ks. tarkemmin <http://www.jamk.fi/fi/Koulutus/Hakeminen-JAMKiin/avoimen-ammattikorkeakoulun-vayla/>). Korkeakouludiplomiopinnot suorittaneet kilpailevat siis tällöin opiskelupaikoista muiden avoimen väylän opiskelijoiden kanssa.

Korkeakouludiplomikokeilun tavoitteena on vastata hyvin erilaisten opiskelijaryhmien koulutustarpeisiin. Jyväskylän ammattikorkeakoulussa järjestettäviin koulutuksiin hakeutui opiskelijoita ensisijaisesti Keski-Suomen maakunnasta, mikä lisäsi alueellisia korkeakoulutasoisia opiskelumahdollisuuksia. Ikärakenteen näkökulmasta tarkasteltuna ensimmäisiin korkeakouludiplomikoulutuksiin osallistuvien opiskelijaryhmissä ei ole nuoriin ikäluokkiin kuuluvia opiskelijoita. Koulutukseen syksyllä 2014 ilmoittautuneiden keski-ikä oli 41,4 vuotta. Koulutukseen eivät ole hakeutuneet uudet ylioppilaat tai jonkin toisen asteen tutkinnon äskettäin suorittaneet henkilöt, jotka olisivat halunneet siirtyä nopeasti korkeakouluopintoihin. Opiskelijoiden koulutustaustan mukainen tarkastelu osoittaa, että koulutukseen hakeutuneista lähes puolet (46 %) oli jo suorittanut korkeakoulutason tutkinnon. Toisaalta noin puolella opiskelijoista ei ole aiempaa korkeakoulututkintoa. Valtaosa korkeakouludiplomikoulutukseen hakeutuneista on naisia. Nämä luvut vastaavat aikuiskoulutukseen osallistumista kuvaavien tilastojen havaintoja siitä, että aikuiskoulutus kasautuu naisille ja korkeakoulutetuille (mm. Pulkkinen 2014).

Koulutuksen järjestäjillä oli erilaisia näkemyksiä siitä, minkä tyyppistä koulutusta tarvitaan ja mil-laisille kohderyhmille eri koulutuskokonaisuudet soveltuvat parhaiten. Koulutuskokeiluun valitut koulutusalat ja koulutuskokonaisuudet näyttävät tarjoavan täydennyskoulutustyyppistä lisäosaamista jo alan peruskoulutuksen hankkineille ja työelämässä toimiville henkilöille. Koulutukseen hakeutuvat eivät opiskele välttämättä tutkintotavoitteisesti vaan hankkivat lisäosaamista joko nykyiseen työhönsä tai voidakseen pyrkiä uusiin ja vaativampiin työtehtäviin. Gerontologisen kuntoutuksen koulutuksessa aloittaneista opiskelijoista useat ilmoittivat kuitenkin suunnittelevansa ammattikorkeakoulututkinnon suorittamista.

Opiskelijoiden taustat ja opintojen toteutusmuodot ovat yhteydessä opintojen koettuun vaativuuteen ja opiskelijoiden tuen tarpeeseen. Korkeakouludiplomiopinnot voivat olla haasteellisia erityisesti vailla alan pohjakoulutusta oleville opiskelijoille muun muassa vieraskielisen opiskelukirjallisuuden ja vaativien kirjallisten etätehtävien vuoksi. Sen sijaan jonkin ammatillisen tai korkeakoulututkinnon jo aiemmin suorittaneille opiskelu luonne on jo tutumpaa. Monimuoto-opiskelu ei koulutuksesta vastaavien opettajien arvioiden mukaan itsessään näytä vaikuttavan olennaisesti erikikäisten tai eritaustaisten opiskelijoiden mahdollisuuksiin selviytyä opinnoistaan, sillä koulutuksissa on varauduttu yksilöllisen tuen tarjoamiseen. Opiskelijaryhmien pienet koot myös mahdollistavat yksilöllisen ohjauksen.

Avoimina ammattikorkeakouluopintoina toteutettu korkeakouludiplomikoulutus on maksullista. Korkeakouludiplomiopintojen opintomaksu on yhteensä 600 euroa. Opiskelijan koulutuksen kokonaiskustannuksiin tulee lisäksi laskea myös muut opiskelusta aiheutuvat kustannukset, kuten opiskelumateriaalit sekä matka- ja majoituskustannukset lähiopetuspäivinä. Opiskelusta aiheutuviin kustannuksiin opiskelija ei kuitenkaan voi saada opintotukea. Koulutukseen osallistuvilla on hyvin erilaiset mahdollisuudet tehdä opintojaan riippuen esimerkiksi siitä, osallistuuko opiskelijan työnantaja koulutuskustannuksiin ja miten työnantaja tulee vastaan työaikajärjestelyissä. Jos opiskelija joutuu maksamaan itse kaikki koulutuksesta aiheutuvat kustannukset, voi se vaikuttaa opiskelun sujumiseen. Myös työttömien asema on taloudellisesti ja puuttuvan työyhteisön kannalta olennaisesti erilainen kuin työssäkävillä. Nämä tekijät voivat vaikuttaa siihen,

miten erilaisissa työ- ja elämäntilanteissa olevat opiskelijat pystyvät suorittamaan korkeakoulu-diplomiopinnot tavoiteajassa.

Korkeakouludiplomikoulutuksen odotetaan tuottavan työelämän tarvitsemaa osaamista tutkin-tokoulutusta nopeammin sekä myös nopeuttavan opiskelijoiden siirtymistä työelämään. Koulutus-kokeilun alkuvaiheessa työelämän edustus on ollut vahvasti mukana eri koulutusten suunnittelussa. Tällä hetkellä ainoastaan niillä työnantajilla, joiden työntekijät osallistuvat korkeakouludiplomi-koulutukseen on täsmällistä tietoa koulutuksesta ja sen tuottamasta osaamisesta. Korkeakoulu-diplomikoulutuksen tunnettuus voi vahvistua vasta vähitellen, mikä on haaste sekä koulutuksen järjestäjille että valmistuneille opiskelijoille. Korkeakouludiplomiopinnot suoritaneen henkilön sijoittuminen ja työllistyminen riippuvat todennäköisesti enemmän hänen pohjakoulutuksestaan, nykyisestä asemastaan ja henkilökohtaisista suunnitelmistaan kuin korkeakouludiplomitodistuk-sesta. Koulutus kuitenkin parantaa henkilön osaamista ja valmiuksia riippumatta siitä, jatkaako hän nykyisissä tehtävissään, suuntautuuko uusiin tehtäviin vai eteneekö korkeakouluopintoihin.

Korkeakouludiplomikoulutuksen odotetaan vastaavan työelämän tarpeisiin ja laajentavan kor-keakoulutukseen osallistuvien joukkoa. Koulutus on uutta suomalaisessa korkeakoulutuksessa. Sen asema kansallisessa ja kansainvälisissä koulutuksen luokitusjärjestelmissä on toistaiseksi avoin eri-tyisesti sen laajuuden (60 op) vuoksi.

Lähteet

- Euroopan komissio. 2014. Eurooppa 2020. http://ec.europa.eu/europe2020/index_fi.htm (viitattu 15.1.2015).
- European Commission. 2014. Education and training monitor 2014. Education and training. European Union. http://ec.europa.eu/education/library/publications/monitor14_en.pdf (viitattu 13.1.2015).
- Hyytinen, A. & Rouvinen, P. (toim.) 2005. Mistä talouskasvu syntyy? Helsinki: Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA ja Taloustieto.
- Ikonen, H. (toim.) 2014. Koulutuksen kehittämisen katsaus 2014. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 193.
- Kauppinen, T., Mattila-Holappa, P., Perkiö-Mäkelä, M., Saalo, A., Toikkanen, J., Tuomivaara, S., Uuksulainen, S., Viluksela, M. & Virtanen, S. 2013. Työ ja terveys Suomessa 2012. Seurantatietoa työoloista ja työhyvinvoinnista. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Kirch, M. & Beernaert, Y. 2011. Short cycle higher education in Europe. Level 5: The missing link. Summative report. http://www.eurashe.eu/library/modernising-phe/L5_report_SCHE_in_Europe_full_report_Jan2011.pdf (viitattu 13.1.2015).
- OKM. 2012. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011-2016. Kehittämissuunnitelma. opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:1. Helsinki.
- OKM. 2013. Monipuoliset ja sujuvat opintopolut. Korkeakoulujen kehittämistyöryhmän muistio. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:2. Helsinki.
- OKM. 2014. Vahvemmat kannusteet koulutuksen ja tutkimuksen laadun vahvistamiselle. Ehdotus yliopistojen rahoitusmallin tarkistamiseksi vuodesta 2015 alkaen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:7. Helsinki.
- OKM. Bolognan prosessi. <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/bologna/> (viitattu 22.1.2015).
- Opetushallitus. 2014. Tutkintojen viitekehykset. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/tutkintojen_tunnustaminen/tutkintojen_viitekehykset (viitattu 29.1.2015).
- Opetusministeriö. 2010. Ei paikoillanne, vaan valmiit, hep! Koulutukseen siirtymistä ja tutkinnon suorittamista pohtineen työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:11. Helsinki.
- Pintilä, T. & Kirjalainen, E. 2014. Korkeakouludiplomi - taustat ja pilotointi Jyväskylän ammattikorkeakoulussa 2013-2015. Julkaisussa H. Ikonen (toim.) Koulutuksen kehittämisen katsaus 2014. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 193, 11-26.
- Pulkkinen, S. 2014. Aikuisena ammattikorkeakoulussa – Aikuisopiskelijoiden kokemukset ammattikorkeakouluopinnoista nuorten ja aikuiskoulutuksen koulutusohjelmissä. Julkaisussa S. Pihjalaniemi, T. Villa, L. Lavikainen & L. Valkeasuo (toim.) Oppia ikä kaikki. Kouluttautumisen edellytykset eri elämänvaiheissa. Opiskelijatutkimuksen vuosikirja 2014. Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus, 72-89.
- Rautopuro, J. 2011. "Kaipa sitä aikansa jaksaa tätäkin viittä" – Maistereiden ylikoulutuksen syvin olemus. Teoksessa A. Puhakka & V. Tuominen (toim.) Kunhan kuluu viisi vuotta valmistumisen jälkeen. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työurat. Aarresaari-verkosto, 43-60.
- Sainio, J. 2011. Valmistumishetken työmarkkinatilanteen vaikutus maistereiden työuraan viisivuotistarkastelussa. Teoksessa A. Puhakka & V. Tuominen (toim.) Kunhan kuluu viisi vuotta valmistumisen jälkeen. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työurat. Aarresaari-verkosto, 43-60.
- Savela, O. 2013. Euromaat eivät ole toipuneet talouskriisistä. Hyvinvointikatsaus 1/2013. Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2013_01.html (viitattu 23.1.2015).
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2012. Koulutuksen keskeyttäminen. 2012. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/til/kkesk/2012/kkesk_2012_2014-03-20_tie_001_fi.html (viitattu 21.1.2015).
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2012. Opintojen kulku. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/til/opku/2012/opku_2012_2014-03-20_tie_001_fi.html (viitattu 21.1.2015).

- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2014. Työvoimatutkimus - joulukuu 2014. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/til/tyti/2014/12/tyti_2014_12_2015-01-20_tie_001_fi.html (viitattu 21.1.2015).
- Vainio, S. 2014. Korkeakouluissa opiskelevat naiset valmistuvat miehiä todennäköisemmin ja nopeammin. Tilastokeskus. Hyvinvointikatsaus 3/2014 - Teema: Inhimillinen pääoma. http://tilastokeskus.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2014_03.html
- Valtioneuvosto. 2014. Valtioneuvoston tiedonanto eduskunnalle 24.6.2014 nimitetyn pääministeri Alexander Stubbin hallituksen ohjelmasta. <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/145135/Stubbin+hallituksen+ohjelma/fafd39bc-307c-4cde-8b4c-b97724cf24ef> (viitattu 21.1.2015).
- Välimaa, J. & Hoffman, D. 2007. The future of Finnish higher education challenged by global competitive horizons. Teoksessa S. Marginson (toim.) Prospects of higher education: Globalization, market competition, public goods and the future of the university. Rotterdam: Sense Publishers, 185–200.

Korkeakouludiplomi -koulutuskokeiluhankkeen seuranta- ja arviointitutkimuksen haastattelut / kevät 2014

Haastattelurunko:

- 1) **Koulutuskokeilun käynnistyminen**
 - JAMKin tavoitteet
 - Suunnittelutyöprosessi (osallistujat, aikataulut, vaiheet, haasteet)
 - Koulutuskokonaisuuksien valinta

- 2) **Koulutuksen markkinointi / Koulutukseen hakeutuminen**
 - Markkinointi (toteutus, haasteet)
 - Kohdeopiskelijaryhmät

- 3) **Koulutuskokonaisuuksien suunnittelu**
 - Käytännön toteutustavat

- 4) **Koulutus, pedagogiset ratkaisut**
 - Opiskelijaryhmien heterogeenisuus
 - Opiskelumuodot, ohjaus jne.

- 5) **Korkeakouludiplomin merkitys työllistymisessä, työelämässä**
 - Hyödyt opiskelijoiden näkökulmasta (työllistyminen, jatkokoulutusmahdollisuudet jne.)
 - Hyöty työelämän ja työnantajien näkökulmasta

- 6) **Korkeakouludiplomi suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä**

KORKEAKOULUDIPLOMIKOKEILU PÄHKINÄNKUORESSA

MITEN LÄHTI LIIKKEELLE?

- Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman korkeakoulujen koulutusrakenteiden kehittämistyöryhmän esityksestä.

TARKOITUS

- Kokeilun tavoitteena on selvittää työelämän tarvetta uudentyyppisille, nykyisiä korkeakoulututkintoja suppeammille kokonaisuuksille (enintään 120 opintopistettä) eri aloilla ja selvittää, miten ne parhaiten vastaavat taustaltaan erilaisten opiskelijaryhmien tarpeisiin.

KUKA KOKEILEE?

- Jyväskylän ammattikorkeakoulu (JAMK) vastaa pilotin toteuttamiseen ainoana korkeakouluna Suomessa vuosina 2013-2015. Tehtävänä on rakentaa malli korkeakouludiplomikoulutuksista.
- JAMK käynnisti syksyllä 2014 neljä 60 opintopisteen laajuista 1,5 vuotta kestävä koulutusta: gerontologinen kuntoutus, hankintaosaaja, henkilöstö- ja talousosaaja sekä maatalousyrittäjän liiketoimintaosaaminen. Koulutukset aloitti 85 opiskelijaa.

MITÄ KORKEAKOULUDIPLOMIKOULUTUKSET OVAT?

- Korkeakoulututkintojen osista muodostettuja koulutuskokonaisuuksia..
- Kaikille avoimia eikä koulutuksiin ole pohjakoulutus- tai työkokemusvaatimuksia.
- Osa avoimen ammattikorkeakoulun toimintaa.
- Eivät johda tutkintoon, mutta opiskelija saa todistuksen (diplomin).
- Korkeakouludiplomin avulla voi täydentää osaamistaan tai hankkia täysin uutta osaamista.
- Opinnot voi myöhemmin sisällyttää osaksi korkeakoulututkintoa.

HANKKEEN RAHOITUS

- Kokeiluhankkeen rahoittaa pääosin OKM.
- Koulutukset ovat maksullisia.

KOULUTUSKOKEILUN SEURANTA- JA ARVIOINTITUTKIMUS

- Seurantatutkimuksen tekijäksi on valittu Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Tutkimuksessa tarkastellaan kokeilun toimeenpanoa ja siitä saatuja kokemuksia opiskelijoiden, JAMKin ja työelämän kannalta.
- Tulosten perusteella arvioidaan diplomin asemaa Suomen korkeakoulutusjärjestelmässä ja esitetään kehittämissuhteita.
- Tutkimuksen väliraportti julkistetaan 9.2.2015 ja loppuraportti vuoden 2015 lopussa.

LISÄTIETOJA

- Pilotointi: www.jamk.fi/korkeakouludiplomi
- Tutkimus: <https://ktl.jyu.fi/diplomitutkimus>

KORKEAKOULUDIPLOMI on opetus- ja kulttuuriministeriön käynnistämä koulutuskokeilu, jonka tarkoituksena on selvittää nykyisiä korkeakoulututkintoja suppeampien koulutusten käyttökelpoisuutta työelämän ja opiskelijoiden kannalta. Korkeakouludiplomikoulutus alkoi syksyllä 2014 pilottihankkeena Jyväskylän ammattikorkeakoulussa ainoana korkeakouluna Suomessa.

Tämä julkaisu on väliraportti kokeilun seuranta- ja arviointitutkimuksesta. Siinä kerrotaan opiskelijavalinnasta, koulutuksen organisoinnista, opetussisällöistä ja pedagogista ratkaisuista sekä havainnoista koulutuksen alkuvaiheessa. Raportti perustuu koulutuksen järjestäjien haastatteluihin, raportteihin ja dokumentteihin sekä opiskelijoilta saatuihin tietoihin.